

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI

Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021

Dünya ekonomisi, salgının beraberinde getirdiği güçlüklerin yanı sıra birçok alanda sınanmakta olduğu zor bir dönemden geçiyor. Öyle ki, 2020 yılında küresel ekonomide yüzde 3,3'lük tarihsel bir daralmaya, dünya mal ticaretinde ise yüzde 5,3'lük küçülmeye tanıklık ettik. Uluslararası ticaretin en önemli aktörlerinden biri olan ülkemiz, küresel ekonomide yaşanan tüm zorluklara rağmen hızla toparlanıyor ve salgının olumsuz etkilerini üzerinden atarak büyümesini ivmelendirmeye devam ediyor.

Ülkemizin, salgın sonrası dönemde rakiplerinden ayrışması ve önümüzdeki dönemin getireceği fırsatlardan faydalanması için küresel eğilimleri ve gelişmeleri doğru okuması kilit öneme sahiptir.

21. yüzyıl, dijital ve yeşil dönüşümü küresel gündemin merkezine taşıdı. Böylece, bir yandan dünyada iklim değişikliği ile mücadele politikaları hız kazanırken, diğer yandan iklim değişikliğinin ticaret politikalarıyla bağlantısı giderek güçlendi. Son yıllarda, ekonomik büyümenin sürdürülebilir bir biçimde sağlanması hedefi dünya ekonomisinin neredeyse tüm aktörleri tarafından benimsendi.

Bu bağlamda Avrupa Birliği (AB), sadece bir iklim politikası olarak değil; aynı zamanda ekonomik bir dönüşüm programı olarak kurguladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı 11 Aralık 2019 tarihinde açıkladı. Takip eden süreçte, uluslararası ticaretin önde gelen aktörlerinin de benzer hedefler belirlemeye başladığını görüyoruz.

En önemli ticaret ve yatırım ortağımız olan AB'deki gelişmeleri takip etmek ülkemiz açısından büyük önem arz ediyor. Zira ülkemiz, adaylık sürecinde hayata geçirdiği reformlar ve 25 yılı aşkın süredir yürürlükte bulunan Gümrük Birliği ile AB'ye yakın bir entegrasyon sağlamış ve 2020 yılı itibarıyla 140 milyar dolarlık bir ticaret hacmi yakalamıştır.

AB, Yeşil Mutabakat ile, ilerleyen dönemde tüm politikalarını yeşil dönüşüm temelinde şekillendirirken, ticaretinin yarısına yakını AB ile gerçekleştiren ülkemizin, ticaret ve sanayi başta olmak üzere ilgili tüm alanlardaki politikalarına AB'nin atacağı adımları yakından takip ederek yön vermesi hem AB ile bütünleşmemizin sürdürülmesi ve derinleştirilmesi için bir gereklilik, hem de uluslararası rekabetçiliğimizin korunması için bir ihtiyaç olarak öne çıkıyor.

Bu süreçte, Ticaret Bakanlığı olarak öncü rol üstlenip, atılacak adımları belirlemek hedefiyle, ilgili tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla işbirliği halinde "Yeşil Mutabakat Eylem Planı"nı hazırladık. Eylem Planı ile, ülkemizin kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürülebilir, kaynak-aktif ve yeşil bir ekonomiye geçişin desteklenmesini amaçlıyoruz.

"Yeşil Mutabakat Eylem Planı", AB başta olmak üzere dünya ekonomisinde meydana gelmekte olan dönüşüm politikaları ile uyumlu, yeşil yatırımları teşvik eden, küresel değer zincirlerinin dönüşümüne katkı sağlayacak ve bu suretle katma değerli üretimi de destekleyecek bir yol haritası niteliğinde olacaktır.

Ekonomimizin lokomotifi olan ihracatımızda rekabetçiliğimizi koruyup geliştirecek, 21. yüzyılın risklerini fırsata çevirmemize vesile olacak bir rehber niteliğinde olduğuna inandığım bu belgenin ülkemiz için hayırlı olmasını diliyorum.

Dr. Mehmet MUŞ
T.C. TİCARET BAKANİ

İÇERİK

1. GİRİŞ	5
1.1. Eylem Planının Hazırlık Süreci	7
1.2. Eylem Planının Dayanakları	7
1.3. Eylem Planının Kapsamı	9
2. EYLEM PLANI HEDEFLERİ	10
2.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri	11
2.2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi	14
2.3. Yeşil Finansman	20
2.4. Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı	25
2.5. Sürdürülebilir Tarım	28
2.6. Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım	31
2.7. İklim Değişikliği İle Mücadele	35
2.8. Diploması	38
2.9. Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	41
3. YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI TAKVİMİ	43

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluđu
Ar-Ge	Araştırma-Geliştirme
ATD	Arazi Tahribatının Dengelenmesi
AUS	Akıllı Ulaşım Sistemleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EKÖK	Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPIAŞ	Enerji Piyasaları İşletme A.Ş.
ETS	Emisyon Ticareti Sistemi
GES	Güneş Enerjisi Santrali
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MET	Mevcut En İyi Teknikler
MW	Megavat
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RES	Rüzgar Enerjisi Santrali
SECA	Kükürt Emisyon Kontrol Alanı
SKD	Sınırdaki Karbon Düzenlemesi
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UEVEP	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
YDD	Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi
YEK-G	Yenilenebilir Enerji Kaynak Garantisi
YETA	Yeşil Tarife

1

GİRİŞ

- 1.1. Eylem Planının Hazırlık Süreci
- 1.2. Eylem Planının Dayanakları
- 1.3. Eylem Planının Kapsamı

Bugün dünyanın karşı karşıya olduğu güçlükler, 2015 yılında Türkiye'nin de dahil olduğu Birleşmiş Milletler'in 193 üye ülkesinin oybirliği ile yürürlüğe giren "2030 Sürdürülebilir Kalkınma" gündeminin güçlendirilmesi ve desteklenmesine duyulan ihtiyacı gözler önüne sermektedir. Söz konusu Gündem kapsamında tanımlanan 17 "Sürdürülebilir Kalkınma Amacı" refah ve esenliğin artırılması ve yoksulluğa son verilmesinin yanı sıra iklim değişikliği ile küresel mücadeleyi ekonomik ve sosyal açıdan kapsayıcı bir kalkınma modelinin ayrılmaz parçası haline getirmeyi öngörmektedir.

Sürdürülebilir bir dünya için küresel çapta çabaların tüm paydaşlar tarafından her düzeyde artırılması ihtiyacı, 2020 yılında COVID-19 salgınının yarattığı sosyal ve ekonomik güçlüklerin yansımaları ile daha da pekişmiştir. Bunun neticesinde, COVID-19 krizi sonrası toparlanma döneminde, **sürdürülebilir ve kapsayıcı bir küresel ekonominin** inşası uluslararası toplumun öncelikli gündemi haline gelmiştir.

Bu süreçte, insan kaynaklı sera gazı salımlarını sınırlandırmaya ve azaltmaya yönelik çabaların yanı sıra; iklim değişikliğinin, ekonomi, uluslararası ticaret, sağlık, göç, güvenlik gibi diğer küresel sorunlarla bağlantılı olarak ele alınması kaçınılmaz hale gelmiştir. **Ekonomik büyümeyi iklim gündemini göz önünde tutarak gerçekleştirmek ve yatırımcılar ile işletmelerin küresel ısınmayı sınırlandıran bir senaryo ile uyumlu faaliyet göstermelerini teşvik etmek için küresel düzeyde ilave reformlara duyulan ihtiyaç, iklim değişikliği ile mücadeleyi uluslararası ekonomi ve ticaret politikalarının merkezine taşımıştır.**

Nitekim, Avrupa Birliği (AB), 11 Aralık 2019 tarihinde açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı ile 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefini ortaya koyarken; aynı zamanda sanayisinin dönüşümünü gerektiren yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini ve tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamıştır. Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki ilgili eylemler, enerji, ulaşım, sanayi, finans, inşaat, tarım dahil AB ekonomisini yeniden şekillendirecek ve her geçen yıl ivme kazanacak bir dönüşümün temellerini teşkil etmektedir.

COVID-19 krizinin gözler önüne serdiği küresel ekonomideki yapısal dönüşüm ihtiyacı ile beraber, AB'nin 2050 yılında karbon-nötr ilk kıta olma yönünde kapsamlı ve iddialı yeşil dönüşüm hedeflerini açıklamasının ardından, iklim değişikliği ile mücadele alanında diğer ülkelerdeki politikalar da ivme kazanmıştır. Bu çerçevede, 2020 yılında Güney Kore, Japonya ve Çin gibi uluslararası ticaretin önde gelen diğer aktörlerinin de ekonomilerinin yeşil dönüşümüne yönelik hedeflerini açıklamaya başladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, İsveç, Norveç, Kanada, Şili, Güney Afrika gibi ülkeler de net sıfır emisyon hedeflerini beyan eden ülkeler arasında yer almıştır.

Gümrük Birliği kapsamında ileri bir bütünleşme tesis ettiğimiz AB Tek Pazarı üzerinde dönüştürücü etkilere sahip olacak Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın, hem aday ülke statüsü hem Gümrük Birliği ortağı olarak Türkiye'nin AB'ye ticari entegrasyonu üzerinde önemli etkileri olması kaçınılmazdır. Olası olumsuz etkileri bertaraf edebilmek ve ülkemizin sağlayacağı uyum ile hedeflenen politika değişikliklerini ülkemiz için fırsata çevirmek amacıyla Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında öne çıkan ve ülkemizi etkileyebilecek başlıca hususların titizlikle takip edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen kapsamlı değişikliklerin yanı sıra, uluslararası ekonomi ve ticarete meydana gelen dönüşüm karşısında, **ülkemiz kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürülebilir, kaynak-etkin ve yeşil bir ekonomiye geçişi destekleyecek dönüşümün sağlanması, Türkiye'nin 1980 sonrası ihracata dayalı büyüme stratejisi ile küresel ekonomiye sağladığı bütünleşmenin korunması bakımından büyük önem arz etmektedir.**

Buna ilaveten, artan sayıda uluslararası firma ve yatırımcının da yeşil dönüşüm yol haritalarını belirleyerek, düşük karbonlu, yeşil ekonomiye geçişe ivme kazandırmayı hedefledikleri görülmektedir. Bu girişimler arasında, Birleşmiş Milletler çatısı altında bugüne kadar 3067 firma

ve 173 yatırımcının katılım sağladığı Sıfır Emisyon Yarışı¹ ve 315 firmanın taraf olduğu Yenilenebilir Enerji 100 (RE100²) yer almaktadır.

Tüm bu gelişmeler ışığında, Türkiye ekonomisi ve sanayisinin yeşil dönüşümü; kapsayıcı ve sürdürülebilir bir büyümenin tesis edilmesinin yanı sıra, ülkemizin AB başta olmak üzere, üçüncü ülkelere ihracatında rekabetçiliğinin korunması ve güçlendirilmesi için elzem görülmektedir. Bu alanda atılacak adımlar aynı zamanda **ülkemizin küresel değer zincirlerine entegrasyonunun geliştirilmesi ve uluslararası yatırımlardan alacağı payın artırılması** bakımından da önem teşkil etmektedir.

Bu amaçla, AB başta olmak üzere hayata geçirilmesi hedeflenen politika değişikliklerinin, ülkemiz dış ticareti ile bağlantılı bir şekilde sanayi, tarım, enerji ve ulaştırma politikaları üzerindeki etkilerinin bütünsel olarak ele alınması ve ülkemizin Gümrük Birliği ilişkisi dikkate alınarak, uyumunu sağlayacak bir yol haritası oluşturulması ihtiyacı hasıl olmuştur.

1.1. Eylem Planının Hazırlık Süreci

Bu amaçla, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, 4 Şubat 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın katılımıyla Bakan Yardımcısı düzeyinde bir Çalışma Grubu oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu faaliyetleri kapsamında, Bakan Yardımcıları düzeyinde ve Çalışma Grubu üyesi kurumlar ile teknik düzeyde gerçekleştirilen toplantıların yanı sıra, özel sektör temsilcilerinin katılımı ile sektör bazında istişareler gerçekleştirilmiştir. İstişarelerde, AB ile Gümrük Birliği kapsamında tesis edilen yakın ticari ve ekonomik entegrasyon da dikkate alınarak, açıklanan iklim hedeflerinin ülkemiz bakımından getirmekte olduğu değişim ve dönüşüm ihtiyacı mümkün olan en geniş perspektif ile değerlendirilmiştir.

Gerçekleştirilen istişareler neticesinde haiz olunan bilgiler ışığında; ülkemizin Gümrük Birliği ile AB'ye sağlanan bütünleşmesinin korunması ve daha da ileriye taşınmasının yanı sıra uluslararası ticaret düzeninde iklim değişikliği ile mücadele politikalarının olası etkilerine adaptasyonunu sağlayacak bir yol haritası oluşturulması hedeflenmiş ve Çalışma Grubu üyesi tüm Kurumların katkıları ile bir Eylem Planı hazırlanmıştır.

Eylem Planı hazırlanırken, Çalışma Grubu bünyesinde bugüne kadar yapılan çalışmalar neticesinde öne çıkan somut önerilerle birlikte gerçekleştirilen bir dizi sektör istişare toplantısında özel sektör temsilcileri tarafından dile getirilen görüş, değerlendirme ve önerilerin plana yansıtılması yönünde azami gayret sarf edilmiştir.

1.2. Eylem Planının Dayanakları

11. Kalkınma Planında coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer alan ülkemizin iklim değişikliğiyle mücadele çabalarına ülke gerçeklerini gözeterek katkı vermekte olduğu; gelişmekte olan ülke konumuna paralel şekilde, yeşil büyüme ve emisyon artış trendinin sınırlandırılması yönünde bir politika izlenmekte olduğu ve iklim değişikliğine uyum çabalarının önemini koruduğu belirtilmektedir. Ayrıca, sanayi yoğun büyüme trendiyle Türkiye için iklim finansmanına erişim imkânlarının açıklığa kavuşturulmasının, marjinal maliyeti en düşük emisyon azaltım fırsatlarının kullanılabilmesini sağlayacağı vurgulanmaktadır. Planın hedefleri ve politikaları arasında ise "Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre" başlığı altında, iklim

1 Race to Zero Campaign, <https://unfccc.int/climate-action/race-to-zero-campaign#eq-4>, 30 Haziran 2021.

2 RE100, <https://www.there100.org/>, 30 Haziran 2021.

değişikliğiyle mücadele ve uyuma yönelik politika ve tedbirlere yer verilmektedir. Bu doğrultuda, 2021 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında da iklim değişikliğine yönelik tedbirler yer almaktadır.

Yeni Ekonomi Programının (2021-2023) "Büyüme" başlığı altında yer alan politika tedbirleri arasında sürdürülebilir büyüme ve katma değerli ürünlerin üretim ve ihracatına odaklanma yer almaktadır. Programın "Cari İşlemler Dengesi" başlığı altında bulunan "dış ticaret ile ilgili politika ve tedbirler" kısmında "Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında AB'ye ihracatımızda Avrupa Yeşil Mutabakatı'na adaptasyon sağlanması amacıyla kamu, özel sektör, STK'lar ve üniversiteleri koordine ederek, AB ile diyalog içerisinde gerekli çalışmaların ve hazırlıkların yapılacağı" ifade edilmektedir.

Salgın sonrası dönemin ekonomik yapılanmasına uygun, sürdürülebilir, güçlü ve kaliteli bir büyümeye erişimi hedefleyen ve 12 Mart 2021 tarihinde açıklanan "Ekonomi Reformları Paketi" sanayide yeşil dönüşümün desteklenmesini teminen yeşil Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) hayata geçirilmesi; ulusal döngüsel ekonomi eylem planı hazırlanması; yeşil üretim için gerekli teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla AR-GE çalışmalarının desteklenmesi; yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesi; sürdürülebilir ve akıllı taşımacılık altyapısının geliştirilmesi dahil olmak üzere gerçekleştirilecek eylemlere yer vermektedir.

Türkiye Uluslararası Doğrudan Yatırım Stratejisinde (2021-2023), ülkemizin üretim ve ihracat odaklı uluslararası doğrudan yatırımlarda rekabetçiliğini koruması ve güçlendirmesi için iş ortamını ve düzenleyici çerçeve tedarikçi altyapısını özellikle yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma bağlamıyla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ve Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyumlu hale getirmesinin kritik önem taşıdığı belirtilerek; bu alanda çalışmaların gerçekleştirilmesine yer verilmektedir.

Ticaret Bakanlığı Stratejik Eylem Planında "Ulusal hak ve menfaatlerimizin ışığında; ikili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ve ekonomik ilişkilerimize ve işbirliğimize yön vermek" olarak belirlenen amaç altında, "yeni ürün, yeni pazar, yeni ihracatçı" ve küresel tedarik zincirlerinden daha fazla pay alınması hedeflerine yönelik olarak, pazara giriş eylem planlarının uygulamaya geçirilmesi ve pazara giriş engelleri takip edilerek sorunların çözüme kavuşturulmasının desteklenmesi; ayrıca firmalarımızın pazarlara erişim imkânlarının iyileştirilmesi ve adil rekabet ortamında çalışmalarının sağlanması amacıyla ikili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı platformlarda yabancı ülkeler ile diyalogun güçlendirilmesi hususlarına yer verilmektedir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca uygulanmakta olan 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisinin "Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi" bileşeni altında; yeşil üretim yaklaşımının sanayi politikaları ve uygulamalarımızda belirleyiciliğinin artırılacağı; sanayi üretiminin çevreye etkilerini azaltmak amacıyla, özellikle OSB'lerdeki altyapı ve işletmelerin teknoloji yoğunluklu modernizasyonunun ve temiz üretime dayalı yeni yatırımların desteklenmeye devam edileceği; döngüsel ekonomi kapsamında "Ekonomik Değerli Atık İzleme Sistemi" kurulması için Sanayi Sicil Bilgi Sistemi geliştirileceği; endüstriyel simbiyozun, yenilik faaliyetlerinin yanında, yeni iş alanları yaratma potansiyeli ile girişimciliği ve bölgesel kalkınmayı da destekleyen bir yaklaşım olarak ortaya çıktığı, bu kapsamda, "Türkiye için Yeşil OSB Çerçevesinin Geliştirilmesi Projesi" çerçevesinde Türkiye'de endüstriyel simbiyoz alanlarının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, OSB'ler ve Endüstri Bölgeleri gibi ilgili paydaşların işbirliğiyle yürütülmeye devam edileceği hususlarına yer verilmektedir. Bunun yanı sıra, çevre katkı payı gelirlerinin, sanayicilerin çevre koruma ve atık yönetimi sistem ve uygulamalarının geliştirilmesine yönelik yatırımların finansmanında kullanılması yönünde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile işbirliği yapılacağı belirtilmektedir.

Ülkemiz güncel ihtiyaçlarını ve dünyadaki iyi uygulamaları dikkate alarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı ile enerji verimliliğinde destek modellerinin daha etkin hale getirilmesi ve sürdürülebilir finansman mekanizmalarının geliştirilmesi hedeflenerek enerji verimliliği yatırımlarının hayata geçirilmesinde ilave finansman desteği sağlamak üzere "Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizması" oluşturulması eylemi tanımlanmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığının 2019-2023 Stratejik Eylem Planında; kırsal alanda refahı yükseltmek; tarımsal üretimde verim ve kaliteyi artırarak istikrarlı gıda arzını sağlamak; üretimden tüketime kadar gıda, yem güvenilirliğini sağlamak; bitki, hayvan sağlığı ve refahına yönelik gerekli tedbirleri almak; balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, sürdürülebilir işletimini sağlamak; toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini sağlamak; iklim değişikliği, çölleşme ve erozyonla etkin mücadele etmek ile biyolojik çeşitliliği korumak ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak amaçları yer almaktadır.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından hazırlanan Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2020-2023) ile hayata geçirilecek AUS uygulamalarının, ülkemizde tüm ulaşım modlarına entegre, güncel teknolojileri kullanan verimli sürdürülebilir, çevreci ve akıllı bir ulaşım ağı oluşturulması suretiyle ulaştırma sektöründen kaynaklanan emisyonların azaltılmasına da katkı sağlaması beklenmektedir.

Eylem Planının odağında yer alan ve Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile getirilecek kapsamlı değişikliklerin, uyum anlamında gerekli politika tedbirleri hayata geçirilmediği sürece gerek sınırda karbon düzenleme mekanizması gerek ticarete teknik düzenlemeler yoluyla ülkemizin AB'ye Gümrük Birliği kapsamındaki entegrasyonunu ciddi anlamda etkilemesi öngörülmektedir. Bu bakımdan, AB'ye aday bir ülke ve AB'nin Gümrük Birliği ortağı olarak, Eylem Planında yer alan eylem ve hedefler belirlenirken, Yeşil Mutabakat kapsamında açıklanan politikalar, stratejiler ve mevzuat değişiklikleri dikkate alınmıştır.

Bu kapsamda, Eylem Planında yer verilen mevzuat hazırlıkları bakımından, 2019/22 sayılı "Avrupa Birliği ile İlgili Çalışmaların Eşgüdümü" konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi doğrultusunda, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve sorumluluk alanına giren konularda AB'ye uyum amacıyla hazırlanan mevzuat taslaklarının, Avrupa Birliği Başkanlığının resmi internet sitesinde yayımlanan "Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Amacıyla Hazırlanacak Taslaklarda Uyulacak Esaslar ve Avrupa Birliği Mevzuatına Yapılacak Atıflara İlişkin Rehber" dikkate alınarak hazırlanması ve Avrupa Birliği Başkanlığının görüşlerinin alınması önem arz etmektedir.

Bununla birlikte, Gümrük Birliği kapsamındaki teknik mevzuatın uyum çalışmalarının koordinasyonu ve Avrupa Komisyonuna bildiri 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 455. maddesinin 1. Fıkrasının (d) bendi ile 2013/4284 sayılı Teknik Düzenlemeler Rejim Kararının 4. maddesinin 1. Fıkrasının (k) bendi uyarınca Ticaret Bakanlığınca yürütülmektedir.

1.3. Eylem Planının Kapsamı

Türkiye'nin sürdürülebilir ve kaynak etkin bir ekonomiye geçişine katkı sağlanmasını ve Türkiye'nin başta Avrupa Yeşil Mutabakatı ile öngörülen kapsamlı değişikliklere, Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında sağlanan bütünleşmeyi koruyacak ve daha da ileriye taşıyacak şekilde uyum sağlamasını teminen, Eylem Planında, **(1) sınırda karbon düzenlemeleri, (2) yeşil ve döngüsel bir ekonomi, (3) yeşil finansman, (4) temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı, (5) sürdürülebilir tarım, (6) sürdürülebilir akıllı ulaşım, (7) iklim değişikliği ile mücadele, (8) diplomasi ve (9) Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri** başlıkları altında belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla hayata geçirilecek eylemlere yer verilmiştir. Bu çerçevede, Eylem Planı **9 ana başlık** altında toplam **32 hedef** ve **81 eylemi** içermektedir.

Eylem planı, eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu ana koordinatör kurum ile işbirliği içinde çalışacak ilgili kurum ve paydaşları belirlemekte ve eylemlerle ilgili çalışmaların yürütüleceği takvime yer vermektedir. Eylemlerle ilgili gerçekleştirmelerin ve kaydedilen gelişmelerin çeyreklik dönemler itibarıyla eylemin ana koordinatör kurumu tarafından takip edilerek Çalışma Grubuna raporlanması hedeflenmektedir.

2

EYLEM PLANI HEDEFLERİ

- 2.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri
- 2.2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi
- 2.3. Yeşil Finansman
- 2.4. Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı
- 2.5. Sürdürülebilir Tarım
- 2.6. Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım
- 2.7. İklim Değişikliği İle Mücadele
- 2.8. Diplomasi
- 2.9. Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

2 EYLEM PLANI HEDEFLERİ

2.1 | Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile hedeflenen politikaların Avrupa sanayisi üzerinde yaratacağı maliyet karşısında, Avrupa'nın rekabetçiliğinin korunabilmesi ve üretim ile yatırımların, emisyon azaltım hedefi AB'den az olan ülkelere kaymasının önlenmesi için "Sınırdaki Karbon Düzenleme (SKD) Mekanizması"nın hayata geçirilmesinin hedeflendiği görülmektedir.

SKD Mekanizmasına ilişkin çalışmalar kapsamında, Avrupa Komisyonu tarafından 4 Mart-1 Nisan 2020 tarihleri arasında bir "geri bildirim süreci" ve 22 Temmuz-28 Ekim 2020 tarihleri arasında bir "kamu danışma süreci" yürütülmüştür.

Temel amacı, seçili sektörler için ithalat fiyatının, eşyanın karbon içeriği dikkate alınarak belirlenmesi olan SKD mekanizmasına ilişkin teklif, Avrupa Komisyonu tarafından 14 Temmuz 2021 tarihinde yayımlanmıştır. Komisyon tarafından uygulamanın, 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla 3 yıllık mali yükümlülük getirmeyen bir geçiş dönemi ile başlatılması önerilmektedir. Yayımlanan taslak³ ile, SKD mekanizmasının tasarımı, sektörel kapsamı ile uygulama usul ve esasları açıklanmıştır.

Bu kapsamda, mevzuat taslağında, SKD mekanizmasının AB Emisyon Ticaret Sistemine (ETS) paralel bir sistem olacak şekilde kurgulandığı; SKD mekanizmasına tabi olan seçili sektörlerin ise demir-çelik, çimento, alüminyum, elektrik ve gübre olarak belirlendiği görülmektedir.

Bununla birlikte, bir üçüncü ülkenin AB'nin ETS'sine tamamen entegre olması veya herhangi bir üçüncü ülke ile AB arasında emisyon ticaret sistemlerini bağlayan bir anlaşma imzalanması durumunda, ilgili ülkelerin düzenlemeden istisna tutulabilmesi imkanının getirilmesi; ayrıca, AB'nin üçüncü ülkeler ile, karbon fiyatlandırma mekanizmalarının dikkate alınmasını sağlayacak anlaşmalar yapma olanaklarının da araştırılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Bu süreçte, ülkemiz açısından, AB ile Gümrük Birliği, Türkiye-AKÇT STA'sı ve 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı başta olmak üzere, ikili ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarımızın korunması elzem görülmektedir. AB'nin SKD mekanizmasının AB ile ticaretimizde ticari bir engele dönüşmemesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, bir yandan diplomasi başlığı altında ülkemiz çıkarlarının etkin bir şekilde korunmasına yönelik eylemlere yer verilirken, diğer yandan bu başlık altında, olası bir sınırdaki karbon düzenlemesinin Gümrük Birliği ile AB'ye sağlanan entegrasyona hanel getirmemesini temin etmek amacıyla AB politikalarıyla uyumlu bir şekilde atılabilecek adımların değerlendirilmesine yönelik eylemlerin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Bu doğrultuda, Eylem Planının "Sınırdaki Karbon Düzenlemesi" başlığı altında AB'nin sınırdaki karbon düzenlemesinin Türkiye-AB ticareti üzerindeki etkilerinin sınırlandırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi hedeflenmektedir.

Bu hedef altında yürütülmesi planlanan eylemler arasında, **söz konusu mekanizmanın enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörlerimize etkilerinin çalşıılması** yer almaktadır.

Bununla birlikte, sınırdaki karbon düzenlemesine tabi olabilecek öncelikli imalat sanayi sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar ile STK'lar tarafından atılması gereken adımları içeren ülkemiz yol haritasının veya faaliyetlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, ülkelerin sera gazı salımlarını azaltmak için kullanılan araçlardan bir tanesi de etkin bir karbon fiyatlandırma mekanizmasının uygulanmasıdır. Dünyada iklim değişikliği ile mücadelede yükselen hedefler doğrultusunda, artan sayıda ülke ulusal karbon fiyatlandırma mekanizmalarını hayata geçirmektedir. Halihazırda dünyada uygulanan veya hayata geçirilmesi planlanan 31'i emisyon ticaret sistemi ve 30'u karbon vergisi olmak üzere 61 ulusal karbon fiyatlandırma mekanizması bulunmaktadır⁴.

³ Avrupa Komisyonu, Sınırdaki Karbon Mekanizmasını Tesis Eden Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Tüzüğü teklifi, 14 Temmuz 2021, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/carbon_border_adjustment_mechanism_0.pdf

⁴ Dünya Bankası, "State and Trends of Carbon Pricing 2020", Mayıs 2020, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33809/9781464815867.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Bu doğrultuda, **sektörel hassasiyetler ve AB'nin sınırdaki karbon düzenleme mekanizması dikkate alınarak ulusal bir karbon fiyatlandırma mekanizmasının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi** hedeflenmektedir.

Bunlara ilaveten, özellikle AB'nin olası bir sınırdaki karbon düzenlemesi karşısında işletmelerin karşılaşılabileceği ilave bürokratik ve mali engellerin bertaraf edilmesine yönelik olarak AB tarafından belirlenecek metodoloji çerçevesinde **ülkemizde belgelendirme ve raporlamanın gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması, ayrıca sanayiden kaynaklı sera gazı emisyonlarının izlenmesi sisteminin ihtiyaçlara göre geliştirilmesi** önem arz etmektedir.

Bununla birlikte, Eylem Planının "Yeşil ve Döngüsel Ekonomi" başlığı altında hayata geçirilecek eylemler de, ilgili sektörlerde sera gazı salımlarının azaltılmasını destekleyecektir.

Sınırdaki karbon düzenlemeleri kapsamında:

- Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörlerimize etkilerinin senaryolar bazında modellenerek sektör bazında çalışılması ve yapılması gereken eylemlerin belirlenmesi hedeflenmektedir.
- Karbon Düzenlemesine tabi olabilecek öncelikli imalat sanayi sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla ülkemiz yol haritası veya faaliyetleri belirlenecektir.
- Ülkemizin uygun bir karbon fiyatlandırma mekanizmasına yönelik çalışmalar kapsamında, AB'nin sınırdaki karbon düzenlemesi dikkate alınarak karbon fiyatlandırma konusundaki ülkemiz pozisyonunu belirlemeye yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Ülkemizde bir karbon fiyatlandırma mekanizmasına yönelik değerlendirme çalışmalarına paralel olarak, sektörler üzerinde oluşacak ilave maliyetlere ve ekonomik etkilerine yönelik çalışmalar yapılarak, artan maliyetlere yönelik destek mekanizmaları değerlendirilecektir.
- Sanayiden kaynaklı sera gazı emisyonlarının izlenmesine yönelik sistem, ihtiyaçlara göre geliştirilecektir.
- AB tarafından belirlenecek metodoloji/standartlar çerçevesinde belgelendirme faaliyeti gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecek ve raporlamaya ilişkin teknik destek sağlanacaktır.

2.2 | Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından yeşil ekonomi, birtakım çevresel riskleri ve ekolojik kırıkları azaltırken aynı zamanda toplum refahını da sağlayan ekonomik bir model olarak tanımlanmaktadır⁵. Yeşil ekonomi, çevre politikaları ile ekonomi politikalarının birbiri ile uyum halinde ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile eşgüdüm içerisinde tasarlanmasını öngörmektedir.

Döngüsel ekonomi, bir yandan malzeme ve kaynakların kullanımları sonrasında ürün döngüsüne geri kazandırılması yoluyla ürünün değerinin korunduğu, diğer yandan atık miktarının asgari seviyede tutulduğu bir ekonomik yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir. Ürünlerin üretimi, kullanılması ve atılması süreçlerini kapsayan doğrusal ekonomi modeline dayanan ve yaygın olarak kullanılan üretim/tüketim yapısını yerini, dünyada giderek atığın geri dönüştürülerek yeniden değerlendirildiği, kaynak verimliliğinin temin edildiği ve hammadde maliyetinin azaltıldığı, sürdürülebilir ve yenilikçilik temelli döngüsel ekonomi sistemine bırakmaktadır.

Kaynakların verimli kullanımını hedef alan döngüsel ekonomi, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında hayata geçirilmesi hedeflenen politikalar ile ekonomik amaçlar arasında dengeli bir ilişki kurarak sürdürülebilir kalkınma kavramını temel alan yeşil ekonominin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Bu bağlamda, yeşil ve döngüsel bir ekonomi, gerek yatırımlar gerekse büyüme stratejileri belirlenirken sera gazı emisyonlarının azaltılması ile enerji ve kaynak verimliliğinin artırılmasının gözetilmesini gerektirmektedir. Bu itibarla, yeşil ve döngüsel ekonomi hedeflerinin bir arada ele alınması ve bu kapsamda geliştirilecek faaliyetlerin bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Yeşil ve döngüsel ekonomiye geçiş, kamu otoriteleri, ekonomik operatörler, tüketiciler, vatandaşlar ve STK'ların yakın işbirliği içinde yürütülecek daha temiz ve daha rekabetçi bir sanayinin tesis edilebilmesi için gelecek odaklı ve kapsamlı hedefler ortaya konulmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda, öncelikli sektörlerde yeni mevzuatların hazırlanması veya mevcut yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi yoluyla yapılacak mevzuat değişiklikleri ve hazırlanacak eylem planları marifetiyle bu alandaki dönüşümü destekleyecek ekosistemin yaratılması gerekmektedir.

Bu alanda AB tarafından açıklanan hedeflere bakıldığında, AB'nin, Yeşil Mutabakat hedefleri ve Yeni Sanayi Stratejisi doğrultusunda 11 Mart 2020 tarihinde "Döngüsel Ekonomi Eylem Planı"nı yayımladığı görülmektedir. AB tarafından, Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ile belirlenen yeşil ekonomi temelli politika değişikliklerinin ana akım ekonomik faaliyetler seviyesine yükseltilmesi hedeflenmektedir.

AB'nin döngüsel ekonomi eylem planı, sürdürülebilir ürün politikasını hayata geçirmeyi merkeze alarak, bu kapsamdaki öncelikli sektör ve ürün değer zincirlerini, elektronik ve bilişim teknolojileri, piller ve araçlar, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı malzemeleri, gıda, su ve besinler olarak sıralamıştır. Döngüsel ekonomiye geçiş hedefleri doğrultusunda getirilecek kapsamlı mevzuat değişikliklerinin birçok sektöre çeşitli düzenlemeler yoluyla dönüştürücü yansımalarının olması beklenmektedir.

Bu bağlamda, AB ile ülkemiz arasında tesis edilmiş olan Gümrük Birliği kapsamında AB ile mevcut ticari entegrasyonumuzun yanı sıra ülkemizin dahil olduğu değer zincirleri dikkate alındığında, AB tarafından hayata geçirilecek politika değişikliklerinin hem enerji hem kaynak-yoğun sektörlerde faaliyet gösteren ekonomik aktörlerimiz üzerinde önemli etkiler doğurması kuvvetle muhtemel görülmektedir.

Özellikle sürdürülebilir ürünler bağlamında, başta AB tarafından ortaya konan hedeflerin ve gerçekleştirilmesi öngörülen düzenlemelerin yakından takibi ve bunlara uyum sağlanması, AB teknik mevzuatına uyum yoluyla ülkemiz ile AB arasında sağlanan serbest dolaşımın sürdürülmesi bakımından önem teşkil edecektir.

⁵ BM Çevre Programı, <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy>

Bu alanda ülkemizce uyuma yönelik atılacak adımlar, AB başta olmak üzere dünyada gerçekleşen dönüşüm neticesinde ürünlerin çevresel anlamda karşılaması gereken standartların ve kriterlerin yerine getirilebilmesini ve ticarete rekabetçiliğimizin sürdürülebilmesini sağlayacaktır.

Bu hususlar ışığında, Eylem Planının “Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi” başlığı altında hayata geçirilecek eylemlerin, AB'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında uygulamaya konulacak politikalar ile uyumlu olması, böylece AB'nin hayata geçireceği değişikliklerin ülkemiz üzerindeki muhtemel etkilerine yönelik hazırlıklı olunması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, öncelikli sektörlerin belirlenerek ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve **ulusal döngüsel ekonomi eylem planının hazırlanması** büyük önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, ülkemiz sanayisinin yeşil dönüşümünün geliştirilmesi bakımından, Yeşil OSB'ler ve Yeşil Endüstri Bölgeleri endüstriyel simbiyozun sağlanması ve yeşil rekabetçiliğin artırılması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu çerçevede, **Yeşil OSB'lerin ve Yeşil Endüstri Bölgelerinin hayata geçirilmesine yönelik çalışmaların tamamlanması** amaçlanmaktadır.

Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının da güçlendirilmesi öncelik taşımaktadır. Türkiye'nin katma değeri yüksek, çevreyle uyumlu ürün üretimine katkı sağlayacak olan yeşil teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla, AR-GE ve inovasyon odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bu süreçte, üniversiteler, kamu araştırma merkez ve enstitüleri, potansiyel üretici ve teknoloji geliştirici şirketlerin ve kamu kurumlarının bir araya getirilerek bir sinerji yaratılması önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, ön plana çıkan teknolojilerin, teknoloji ihtiyaç analizinin ve yol haritasının tüm paydaşlarla birlikte belirlenerek; tespit edilen teknolojilerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve transferine yönelik AR-GE çalışmalarının desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda ayrıca, ülkemizde üretilen ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin değer zincirinin tüm aşamalarında bütüncül ve somut olarak değerlendirilebilmesi için **ülkemizde Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi çalışmalarının yaygınlaştırılması** öngörülmektedir.

Ülkemiz sanayisinin yeşil dönüşümünün geliştirilmesi bakımından bu alandaki düzenleyici altyapının da hem sektörler bazında dikey olarak hem yatay olarak geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu doğrultuda, ürünlerin sürdürülebilirliğini ve bu çerçevede dayanıklılığı, yeniden kullanımı, malzeme ile kaynak verimliliği ile geri dönüşümü ve enerji verimliliğini geliştirmeyi hedefleyen **AB'nin, sürdürülebilir ürün politikası kapsamında hayata geçireceği yasal çerçeveye ülkemizce de uyum sağlanması** hedeflenmekte ve gerekli mevzuat çalışmalarının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bununla birlikte, yeşil bir ekonomi için önem arz eden zararlı kimyasalların kullanımının sınırlandırılması amacıyla **AB'nin kimyasallar mevzuatındaki değişikliklerin takibi ve uyum çalışmalarının sürdürülmesi** hedeflenmektedir. Bu başlık altında ayrıca, **endokrin bozucu kimyasalların azaltılmasına yönelik önemli bir aşama olan takip çalışmalarının yaygınlaştırılması** öngörülmektedir.

Ülkemizde su kirliliğinin önlenmesi ve su tüketiminin azaltılmasına yönelik çalışmaların başında, sürdürülebilir üretim ve tüketim ilkeleri doğrultusunda döngüsel ekonominin en önemli araçlarından bir tanesi olan temiz üretim ilkelerinin uygulanması gelmektedir. Temiz üretim uygulamaları ile endüstriyel tesisler mevcut en iyi tekniklerin (MET) kullanılmasına yönlendirilmekte ve böylece su tüketiminin azaltılmasının yanı sıra su ve hava kirliliğinin önlenmesi, enerjinin verimli kullanılması ve atığın en aza indirilmesi sağlanmaktadır.

Bu bağlamda, **tekstil ve deri sektörlerinde döngüsel ekonominin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmesi** öngörülmektedir.

Bu çerçevede, 14.12.2011 tarih ve 28142 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tekstil Sektöründe Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Tebliği, ülkemizde temiz üretim anlayışının

yerleşmesi ve MET'lerin uygulanması anlamında gönüllülük esasında bir ilk adım olmuştur. Yürütülen çalışmalar sonucunda tekstil sektörüne yönelik tebliğde yer alan MET'lerin çevresel ve sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmesi gerekliliği ortaya çıkmış olup tebliğde revizyon çalışmaları başlatılmıştır.

Ayrıca, su tüketiminin fazla olduğu deri sektörü için çevresel ve sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda MET'lerin kullanılmasına yönelik yürütülen çalışmalar sonucunda taslak bir tebliğ oluşturulmuş olup, oluşturulan tebliğin sürdürülebilir ve uygulanabilir olması amacıyla sektör ile çalışmalar devam etmektedir.

Diğer sektörler için de temiz üretim uygulamalarının belirlenmesi ve hayata geçirilebilmesi adına proje ve mevzuat çalışmaları devam etmektedir. Halihazırda yürütülen teknik çalışmalar sonrasında üniversitelerin de desteğiyle yerinde uygulamalar ile sektörel eğitimler verilmesi planlanmaktadır. Sanayi sektörlerinde MET'lerin uygulanması yoluyla temiz üretimin yaygınlaştırılması, getireceği çevresel faydaların yanı sıra kaynak verimliliği ve küresel rekabet konularında da ülkemiz sanayisine olumlu etkiler sağlayacaktır.

Ayrıca, sürdürülebilir tüketim ve üretimin geliştirilmesini teminen, çevrenin bir bütün olarak korunması amacıyla, kirlenici vasfı yüksek sanayi tesislerinden kaynaklanan hava, su ve toprak kirliliğine yönelik emisyonları ve atık oluşumunu önlemek veya önlenemediği durumlarda azaltmayı hedefleyen **entegre kirlilik önleme ve kontrol çalışmalarının yürütülmesi, sürdürülebilir tüketim ve üretim eylem planının hazırlanması** önem teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli unsurlarından biri de "su"dur. Küresel iklim değişikliği ve kuraklığın su kaynakları üzerindeki baskıyı artırması nedeniyle arıtılmış atık suların yeniden kullanımının önemi artmaktadır. Ülkemiz, su ve atık su yönetimi politikasını, devam eden AB'ye katılım sürecinin yanı sıra artan nüfusu, hızlı sanayileşme ve kentleşme, küresel ve bölgesel düzeydeki gelişmeler doğrultusunda mevcut ve gelecekteki su ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak geliştirmektedir. Artan atık su altyapı yatırımlarına paralel olarak ülke çapında sayısı artmakta olan atık su arıtma tesisleri ile birlikte düşünüldüğünde, atık suların geri kazanımı konusunda büyük bir potansiyel bulunmaktadır.

Bununla birlikte, ülkemizde özellikle tatlı su kaynaklarının büyük bir bölümünün (%74) tarımsal amaçlı olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa, atık suların geri kazanımı ve kullanımı öncelikli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanılmış suların iyileştirilmesi, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü, iklim değişiminin olumsuz etkileriyle artan su stresi beraberinde, su kaynaklarının daha iyi yönetimi için katkı sağlayan araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemizde suların yeniden ve verimli kullanılması konularında çalışmalar yürütülmesine karşın, uygulanabilirliği ve uygulanması açısından yeterli seviyelere henüz gelinememiştir.

Bu doğrultuda; **arıtılmış atık suların yeniden kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eylemlerin hayata geçirilmesi**, buna yönelik teşvik mekanizmalarının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar ve planlamalar yapılması ve 2023 yılında atık su yeniden kullanım oranının %5'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Diğer taraftan, **"su ayak izlerinin" değerlendirilmesi**, suyun verimli kullanımının sağlanması ve su kullanan sektörler ile çevresel su kullanımı için adil su tahsisine ilişkin doğru kararların alınması ve iklim değişikliğine uyumu hızlandırıcı etkisi olan önemli bir adımdır.

Bu kapsamda, **havza bazında sektörel olarak su ayak izine yönelik çalışmalar yürütülmesi**, su ayak izinin sektörel su tahsis planlarına entegre edilmesi ve bunun sonucunda **"su ayak izi ile ilgili rehber doküman"** hazırlanması amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamaları gelişen teknoloji ile paralel olarak her geçen gün artmaktadır. Bu teknolojiler su miktarının tespiti, kirlilik kontrolü, tarımda su verimliliği uygulamaları, kayıp kaçakların kontrol altına alınması, mekânsal ve zamansal olarak kısıtlı olan yer ölçümlerinin yerine geniş alanlara ait veri üretilebilmesi, topoğrafik açıdan veya güvenlik açısından ulaşılamayan bölgeler hakkında bilgi edinilebilmesi (kar örtüsü gibi) gibi birçok alanda su kaynakları yönetimine katkı sağlamaktadır. Günümüzde halen geliştirilmekte olan bu teknolojiler yavaş yavaş gerçek ölçekli uygulamalarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının su kaynaklarının yönetiminde kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılması ve rehber doküman hazırlanması hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, ülkemizde enerji verimliliği, atık minimizasyonu ve ürün yönetimini teşvik edecek, çevre ve insan sağlığını koruyacak, kaynak tasarrufu sağlayacak, ilave pazarlara açılma imkânı sağlayacak, çevre dostu ve insan sağlığı ürünlerin kullanılması ve tüketilmesinde bilinci artıracak olan ve AB Eko-Etiket Direktifleri dikkate alınarak hazırlanan **Ulusal Çevre Etiket Sisteminin yaygınlaştırılmasına** yönelik çalışmaların yanı sıra **KOBİ'ler başta olmak üzere işletmelerin çevre etiketi ve atık yönetimi hakkında bilinlendirilmesi** de hedeflenmektedir.

Son olarak, yeşil dönüşümün Türkiye çapında, tüm bölgelerde yaygınlaştırılması ve kalkınma sürecinin içsel bir parçası haline getirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi önem teşkil etmekte olup, **26 Düzey 2 Bölgesinde kurulu Kalkınma Ajansları tarafından bölgesel düzeyde yeşil ve döngüsel ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütülmesi** öngörülmektedir.

Yeşil ve döngüsel bir ekonominin tesisi hedefi doğrultusunda:

- Döngüsel ekonomi çerçevesinde öncelikli sektörler belirlenerek, sektörler için detaylı etki ve ihtiyaç analizi çalışmaları yapılacaktır.
- AB'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planına adaptasyonu sağlayacak bir Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanacaktır.
- Yeşil OSB ve Yeşil Endüstri Bölgesi sertifikasyon sisteminin hayata geçirilmesine yönelik teknik ve idari çalışmalar tamamlanacaktır.
- Yeşil dönüşüm için gerekli teknolojik altyapı güçlendirilecek ve tüm paydaşlarla birlikte belirlenecek olan teknoloji yol haritası kapsamında sektörel AR-GE çalışmaları desteklenecektir.
- Ülkemizde Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi çalışmalarının yaygınlaştırılması kapsamında Ulusal Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi (YDD) Veri Tabanı geliştirilecek ve Ulusal YDD Platformu kurulacaktır.
- AB tarafından hayata geçirilecek Sürdürülebilir Ürün Mevzuatı, AB Kimyasallar Mevzuatı, Eko-Tasarım ve Enerji Etiketleme Mevzuatlarına uyum yoluyla yeşil ve döngüsel ekonomiyi destekleyecek düzenleyici çerçeve güçlendirilecektir.
- Sürdürülebilir Ürün İnisyatifi, AB yasal çerçevesi ve bu kapsamda sektörel stratejilerin açıklanmasının akabinde mevzuat uyum çalışmaları ile birlikte sektörel bazda bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.
- İçme suyu kaynaklarında endokrin bozucu kimyasalların takibine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

- Su tüketiminin fazla olduğu tekstil sektöründe temiz üretim mevzuatı güncellenecek, deri sektörü için temiz üretim mevzuatı oluşturulacak, tekstil ve deri sektöründe temiz üretim uygulamalarına ilişkin eğitim programları düzenlenecektir.
- AB Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (EKÖK) mevzuatının uygulanmasına yönelik ulusal eylem planı ve uygulama takvimi hazırlanacaktır.
- Ulusal Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planı hazırlanacaktır.
- Arıtılmış atık suların kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- “Su Yeniden Kullanım Ulusal Master Planı” hazırlanacaktır.
- Sektörel Su Tahsis Planları ışığında “su ayak izi ile ilgili rehber doküman” hazırlanacaktır.
- Su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılacaktır.
- Türkiye Çevre Etiket Sistemi yaygınlaştırılacak ve AB ile işbirliği olanakları araştırılacaktır.
- Çevre etiketi ve atık yönetimi konularında başta KOBİ’ler olmak üzere firmalara yönelik bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.
- 26 Düzey 2 Bölgesinde kurulu Kalkınma Ajansları tarafından bölgelerde yeşil ve döngüsel ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütülecektir.
- Sanayide yeşil ve döngüsel üretime ve emisyon azaltımına katkıda bulunacak faaliyetlerde/projelerde uluslararası finansman kaynaklarının ve IPA fonlarının kullanımı desteklenecektir.

2 EYLEM PLANI HEDEFLERİ

2.3 | Yeşil Finansman

Yeşil, kaynak-etkin, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir ekonomiye geçiş için gerekli yatırımların hayata geçirilmesinde kilit unsurlarından birini gerekli finansman imkânlarına erişim oluşturmaktadır.

İklim değişikliği ile mücadele, tüm sektörlerde önemli bir dönüşümü ve beraberinde kapsamlı yatırımların gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, finansman imkânlarına erişim başta gelişme yolundaki ülkeler olmak üzere ülkelerin iklim değişikliği ile mücadelede sağlayacakları başarı ve bu süreçte kat edebilecekleri mesafeye ivme kazandırmak için hayati öneme sahiptir. Gerekli finansman imkânlarına erişim, aynı zamanda gelişme yolundaki ülkelerin kalkınma süreçlerini sekteye uğratmadan gerekli dönüşümü gerçekleştirmeleri, bu süreçte ekonomik rekabetçiliklerini korumaları ve yeşil dönüşümün beraberinde getirdiği sosyal etkiler karşısında kapsayıcı ve adil bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sürdürebilmeleri bakımından da kritik önem taşımaktadır.

11. Kalkınma Planında da yer aldığı üzere, sanayi yoğun büyüme trendiyle Türkiye için iklim finansmanına erişim imkânlarının açıklığa kavuşturulması ve finansmanın sağlanması, marjinal maliyeti en düşük emisyon azaltım fırsatlarının kullanılabilmesini sağlayacaktır.

Bu kapsamda, Eylem Planı ile ülkemizin Avrupa Yeşil Mutabakatı tarafından öngörülen değişikliklere, AB ile bütünleşmesini daha da ileriye taşıyacak şekilde uyum sağlamasını temin etmek üzere, tüm kurumların etkin katılımı ile gerekli adımları atması hedeflenirken, bu hedeflere ulaşılabilmesi için, hiç kuşkusuz, gerekli finansman kaynaklarına erişim sağlanması öncelikle ele alınması gereken bir konudur.

Bu amaçla, yeşil dönüşüme yönelik finansman ihtiyacı doğrultusunda ulusal finansman sistemi ile ilgili atılabilecek adımların belirlenmesi ve ülkemizde yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin geliştirilmesinin yanı sıra mevcut finansman imkânlarının etkin kullanımının sağlanması önem teşkil etmektedir.

Bu kapsamda, Eylem Planı ile ortaya konan yeşil dönüşüme yönelik öncelikler doğrultusunda ihtiyaçların belirlenmesi, **AB'de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesi** hedeflenmektedir. Bu süreçte, Eylem Planının gerek "Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri" gerekse "Yeşil ve Döngüsel Ekonomi" başlıklarında yürütülecek ilgili çalışmaların çıktılarının dikkate alınması ve ulusal teşvik sisteminin ülkemizin uyumunu destekleyecek şekilde gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

Buna ilaveten, **Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizmasının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi** bu başlık altında gerçekleştirilmesi öngörülen eylemler arasında yer almaktadır.

Enerji verimliliği destekleri bağlamında, 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında sanayi sektöründe 2009 yılından beri yıllık toplam enerji tüketimleri 500 TEP (ton eşdeğeri petrol) ve üzeri olan endüstriyel işletmelerin enerji verimliliğine yönelik yatırımları verimlilik artırıcı proje ve gönüllü anlaşma destek programlarıyla desteklenmektedir.

Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı ile enerji verimliliğinde destek modellerinin daha etkin hale getirilmesi ve sürdürülebilir finansman mekanizmalarının geliştirilmesi hedeflenerek enerji verimliliği yatırımlarının hayata geçirilmesinde ilave finansman desteği sağlamak üzere "Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizması" oluşturulması eylemi tanımlanmıştır. EBRD teknik desteğinde yürütülen Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizması Yol Haritası Hazırlanması Projesi çerçevesinde ise, bir rapor hazırlanarak mevcut enerji verimliliği finansman kaynaklarının daha etkin ve yaygın kullanımının sağlanması, yeni kaynakların oluşturulması, uluslararası yatırımcı ve fon sağlayıcıların ülkemizde enerji verimliliği yatırımlarına yönlendirilebilmesi amacıyla bir model geliştirilmiştir.

Diğer taraftan, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında, belirlenen politika hedefleri ve taahhütlerin gerçekleştirilmesini mümkün kılacak yatırımlar için gerekli sermayenin seferber edilmesi açısından,

sürdürülebilir ve yeşil yatırım ile finansman giderek önem kazanmaktadır. Ayrıca, COVID-19 salgınının etkileri de göz önünde bulundurularak, daha dayanıklı ve sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek bir yatırım ve finansal sistemin inşası dünya gündeminin ilk sıralarında yer almaktadır.

Bu doğrultuda, yeşil yatırım ile ekonomik faaliyetlerin hangilerinin çevreyle uyumlu olduğu ve iklim değişikliği ile mücadele/uyum amaçlarına hizmet ettiğini, başka bir ifadeyle “sürdürülebilir” olduğunu tanımlayacak ortak bir dil ve değerlendirme ölçütü (taksonomi) tespit edilmesi önem kazanmaktadır. Nitekim, AB’de çevresel olarak sürdürülebilir ekonomik faaliyetlerin belirlenerek sermayenin sürdürülebilir yatırımlara yönlendirilmesini, sürdürülebilir yatırımların artırılmasını ve Avrupa Yeşil Mutabakatı hedeflerinin yerine getirilmesini desteklemeyi amaçlayan 2020/852 (AB) sayılı Taksonomi Tüzüğü 12 Temmuz 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tüzük çerçevesinde belirlenen altı çevresel hedefe (iklim değişikliği ile mücadele, iklim değişikliğine uyum, su ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması, dögüsel ekonomiye geçiş, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü, biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ve restorasyonu) yönelik teknik tarama kriterlerinin tanımlanarak çevresel olarak sürdürülebilir faaliyetlerin fiili listesinin oluşturulması için Avrupa Komisyonu tarafından çalışmalar yürütülmektedir.

Sürdürülebilir finans ve taksonomi çalışmalarının sadece AB tarafından değil Çin, Japonya, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler tarafından ulusal seviyede yürütüldüğü de görülmektedir. Diğer taraftan, finansmanın sürdürülebilir faaliyetlere yönlendirilmesi için uluslararası kuruluşlar tarafından da çalışmalar yürütüldüğü ve mali düzenleyicilerin kendi ülkelerinde yeşil taksonomi oluşturmasına katkı sağlayacak yönergelerin oluşturulduğu görülmektedir.⁶

Bu doğrultuda, AB’nin ve uluslararası kuruluşların taksonomi mevzuatı dikkate alınarak ülkemizde de yatırımların sürdürülebilirliğini belirlemeyi hedefleyen bir mevzuat hazırlığı yürütülecektir.

Diğer taraftan, yeşil finansman ile bir yandan iklim ve çevre sorunlarını ele almak için gerekli kaynağın yaratılması, diğer yandan iklim ve çevre ile ilgili finansal risk yönetiminin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Dünya çapında, yatırımcılar arasında yeşil ve sürdürülebilir finansmana olan ilginin hızla artması ile politika yapıcılar tarafından, küresel veya yerel düzeyde çok sayıda düzenleyici ve düzenleyici olmayan girişimler ele alınmaya başlanmıştır.

Türkiye’nin uluslararası yeşil finansman ve yeşil yatırımlardan alacağı payın artırılması ve bu doğrultuda **ülkemizde yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesi**, sürdürülebilir, kaynak-etkin ve yeşil bir ekonominin gelişiminin desteklenmesi için önem taşımaktadır.

Türk finans sektörü içerisinde önemli bir ağırlığa sahip bulunan bankacılık sektörü bir yandan iklim değişikliğinin ve sürdürülebilir ekonomiye geçiş sürecinin yarattığı risklere maruz iken, diğer yandan kaynak tahsisinde oynadığı kritik rol nedeniyle söz konusu geçiş sürecinin sağladığı birtakım fırsatlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu çerçevede, pek çok bankanın son yıllarda sürdürülebilir finans alanında strateji ve politikalar geliştirdiği, kurumsal kapasite oluşturduğu ve iyi uygulama örnekleri sergilediği gözlenmektedir.

Bununla birlikte, özellikle iklimle bağlantılı risklerin finansal kuruluşlar ve bir bütün olarak finansal sistem üzerindeki etkilerinin etkin şekilde yönetilebilmesi ve tasarrufların sürdürülebilir ekonomiye geçişi destekleyecek şekilde mobilize edilebilmesi açısından halen çok önemli bir gelişim potansiyeli bulunduğu görülmektedir. Doğrudan finansal sisteme yönelik ulusal düzeyde tutarlı ve kapsamlı bir sürdürülebilirlik stratejisi ve düzenleme çerçevesinin oluşturulması, sektörde konuya ilişkin bilgi ve farkındalığı artırarak, standardizasyonu ve yaygınlaşmayı sağlayarak bu alanlardaki mevcut gelişim sürecine ivme kazandıracaktır.

⁶ Developing a National Green Taxonomy, A World Bank Guide

Bu amaçla, bankacılık sektörünün bugüne kadarki tecrübeleri ve ihtiyaçları, konuya ilişkin ulusal taahhütler, stratejiler ve öncelikler, uluslararası standartlar ve iyi uygulamalar dikkate alınarak; bankacılık sektöründe sürdürülebilir finans uygulamalarının geliştirilip yaygınlaştırılmasına yönelik yol haritasını içeren **“Türk Bankacılık Sektörü Sürdürülebilir Stratejisi”** dokümanı hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Bununla birlikte, iklim değişikliğiyle mücadele, iklim değişikliğine uyum ya da daha geniş çerçevede olumlu çevresel etki sağlamayı hedefleyen projelerin finansmanında “Yeşil Tahvil” ve “Yeşil Kira Sertifikası” enstrümanları son yıllarda uluslararası finansal piyasalarda artan ilgi ve başarılı ihraçlarla dikkat çekmektedir. Bu yenilikçi finansal araçlarla ülkemizde gerçekleştirilecek çevre dostu projelerin/altyapı yatırımlarının fonlanabilmesi için tahvil ihraç süreçlerinin düzenleyici çerçevesinin netleştirilmesi ve yatırımcıların kamuyu aydınlatma yükümlülükleri kapsamında bilgilendirilmesi, finansal piyasalarımızın bütünlüğü ve istikrarı için önem taşımaktadır. Bu amaçla, yeşil finansmana uygun projelerin seçimi, tahvil gelirlerinin kullanımı, yönetimi ve raporlanması konularını düzenlemek amacıyla **Yeşil Tahvil ve Yeşil Kira Sertifikası Rehberi hazırlanarak**, tüm paydaşlarda farkındalık sağlanması ve piyasanın geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

İlave olarak, yakın zamanda dünyada İslami finans alanında kullanımı hızla artmaya başlayan yeşil sukukun Türkiye’de de yeşil dönüşüme yönelik finansman ihtiyacının karşılanmasına ve yeşil finans ekosisteminin geliştirilmesine büyük katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından hazırlanacak olan **Yeşil Sukuk Çalışma Raporunda**, başta yeşil sukuk olmak üzere dünyada kullanılan İslami yeşil finans ürünlerinin tanıtılması; dünya genelinde ve seçilmiş ülkelerde İslami yeşil finansa yönelik artan ilginin kaynakları ile bu yerlerde İslami yeşil finansın gelişim potansiyeli; Türkiye’de katılım yeşil finans ve yeşil sukukun arz ve talep potansiyeli; İstanbul Finans Merkezi projesinin yeşil sukuk arz ve talebine yönelik etkileri; mevcut yeşil sukuk mekanizmaları ayrıntılı olarak incelenerek, Türkiye için yeşil sukuk modeli önerileri, dünyada ve Türkiye’de yeşil sukuka ilişkin mevcut mevzuat ile Türkiye’de mevzuatın geliştirilmesine yönelik önerilerin yer alması planlanmaktadır.

Öte yandan, yeşil dönüşümün sağlanmasında finansmanın önemi, AB tarafından açıklanan kapsamlı finansman imkânları doğrultusunda da açık bir şekilde görülmektedir. AB’nin, Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ortaya koyduğu hedeflere ulaşmak için Avrupa Yeşil Mutabakatı Yatırım Planı kapsamında önümüzdeki 10 yıl için en az 1 trilyon Avro’yu yeşil dönüşüm, Adil Geçiş Mekanizması kapsamında ise 2021-2027 dönemi için en az 100 milyar Avro’yu gerek ekonomik gerekse de sosyal açıdan en çok etkilenecek kesimlerin desteklenmesi amacıyla kullanacağı açıklanmıştır. Buna ek olarak, InvestEU Programı, Ufuk Avrupa Programı, LIFE Programı, Dijital Avrupa Programı ile İstihdam ve Sosyal Yenilik Programı gibi Birlik Programları ile Yeşil Mutabakat hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik projelerin desteklenmesi öngörülmektedir. Bu süreçte, ülkemizin katılım sağladığı Birlik Programlarının etkin kullanımının yanı sıra, **AB’ye ileri bir bütünleşme sağlayan ülkemizin ihtiyaç duyulan finansman imkânlarına erişiminin sağlanmasına yönelik girişimler yürütülmesi** önem teşkil etmektedir. Bu doğrultuda, AB tarafından aday ülkelerin yeşil dönüşümünün teşvik edilmesi ihtiyacı, AB nezdinde de gündeme getirilerek, öncelikle ele alınması gereken bir husus olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte, **uluslararası finansmandan ülkemizin alacağı payın artırılması için gerekli diplomatik ve teknik çalışmaların yapılması** önem taşımaktadır.

Öte yandan, özel sektör paydaşlarıyla gerçekleştirilen istişarelerde mevcut finansman imkânları konusunda farkındalığın artırılmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edildiğinden, özel sektörün **yeşil dönüşümün geliştirilmesi için kullanılabilecek destek imkânlarına ilişkin bilgilerin derlenerek, bu bilgilerin tek çatı altında tüm paydaşların erişimine sunulması** ve söz konusu destek olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla ilgili kurumlar tarafından **bilgilendirme, tanıtım, teşvik faaliyetleri yürütülmesi** hedeflenmektedir.

Yeşil dönüşümün finansmanının geliştirilmesi amacıyla:

- Yeşil dönüşümü desteklemek amacıyla ihtiyaçların belirlenmesi ve AB'de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesi hedeflenmektedir.
- Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizmasının geliştirilmesi değerlendirilecektir.
- Türkiye'de yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Bu doğrultuda, AB'nin ve uluslararası kuruluşların taksonomi mevzuatı dikkate alınarak yatırımların sürdürülebilirliğini belirlemeyi hedefleyen bir mevzuat hazırlığı yürütülecektir.
- Ayrıca, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uluslararası sermaye piyasalarında gerçekleştirilmesi muhtemel bir yeşil veya sürdürülebilir tahvil ihracı kapsamında, Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanı hazırlıklarının tamamlanması hedeflenmektedir.
- Yeşil Tahvil Rehberi ve Yeşil Sukuk Rehberi hazırlanacaktır.
- Yeşil Sukuk alanında çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır.
- Sürdürülebilir bankacılığın geliştirilebilmesine yönelik bir yol haritası belirlenmesi öngörülmektedir.
- Türkiye'nin, yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansmana erişiminin geliştirilmesi amacıyla diplomatik ve teknik çalışmalar yapılacaktır.
- Yeşil dönüşüm konusunda aday ülkelere yönelik AB finansman imkânlarına erişim amacıyla AB ve üye ülkeler nezdinde girişimde bulunulacaktır.
- Çevre ve iklim değişikliği ile bağlantılı olarak uluslararası/AB ve ulusal tüm destek/finansman imkânlarına ilişkin bilgiler derlenecektir.
- Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri doğrultusunda mevcut finansman olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla bilgilendirme ve teşvik faaliyetleri yürütülecektir.

2.4 | Temiz, Ekonomik ve
Güvenli Enerji Arzı

Enerji kaynakları ile tabii kaynakların verimli ve çevreye duyarlı şekilde değerlendirilerek ülke refahına en yüksek katkının sağlanması⁷ amacıyla ülkemiz enerji stratejisinin temel unsurları arasında sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumlu olarak çevreye ilişkin kaygıların enerji zincirinin her aşamasında dikkate alınması ve enerji verimliliğinin artırılması öne çıkmaktadır.

Dünyada sera gazı emisyonlarının azaltılmasına verilen önemin artışı ve karbon-yoğunluğu düşük bir küresel ekonomiye geçişin sağlanması, küresel ölçekte enerji politikalarının gözden geçirilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında hayata geçirilmesi hedeflenen politikaların enerji politikaları ile eşgüdümünün sağlanması gerekliliği, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğine yönelik düzenleme ve uygulamaların önceliklendirilmesini gündeme getirmiştir.

Ülkemiz de, söz konusu konjonktür bağlamında son yıllarda yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği alanlarında yürütmekte olduğu önemli çalışmalar ile sera gazı emisyonlarının azaltımına katkı sağlamaktadır.

Bu çerçevede, 2012 yılında yayımlanan Enerji Verimliliği Strateji Belgesinde (2012-2023), "sürdürülebilir kalkınmanın önemini gittikçe daha çok anlaşıldığı günümüzde, enerji verimliliğine yönelik çabaların değerinin de aynı oranda artması çerçevesinde; enerji üretimi ve iletiminden nihai tüketime kadarki bütün aşamalarda enerji verimliliğinin geliştirilmesi, bilinçsiz kullanımın ve israfın önlenmesi, enerji yoğunluğunun gerek sektörler bazında gerekse makro düzeyde azaltılmasının ulusal enerji politikamızın öncelikli ve önemli bileşenleri"⁸ olduğu belirtilmiş ve bir politika seti ortaya konmuştur. Enerji Verimliliği Strateji Belgesi ile belirlenen enerji verimliliği hedeflerinin Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (UEVEP 2017-2023) ile etkin bir biçimde uygulamaya geçirilmesi ve izlenmesi öngörülmüştür⁹.

Ülkemizce ayrıca, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılmasına ve bu sayede sera gazı emisyonlarının azaltımına azami önem atfedilmektedir. Nitekim 11. Kalkınma Planında, enerji arzının sürekli, kaliteli, sürdürülebilir, güvenli ve katlanılabilir maliyetlerle sağlanması temel amaç olarak belirlenmiş ve söz konusu amaç çerçevesinde enerji verimliliğinin ve yenilenebilir kaynaklardan enerji üretiminin artırılmasına yönelik politika ve tedbirlere yer verilmiştir.

Sera gazı emisyonlarının azaltılması bakımından kilit önem taşıyan yenilenebilir enerji üretiminin artırılması için atılan adımlar neticesinde Türkiye, bugün yenilenebilir enerji kurulu gücünde dünyada on ikinci, Avrupa'da beşinci sırada yer almaktadır. Türkiye rüzgâr ve güneş kurulu gücünde Avrupa yedincisi, jeotermalde Dünya dördüncüsü konumdadır. Jeotermalde aynı zamanda Avrupa'da birinci sıradadır. Türkiye, ısıtma amaçlı güneş enerjisi kullanımında Çin ve ABD'den sonra üçüncü sırada yer almıştır. HES kurulu gücünde ise ülkemiz dünyada dokuzuncu, Avrupa'da ikinci sırada yer almaktadır. Bu alanda, Türkiye'nin taşıdığı potansiyel temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzının geliştirilmesinin yanı sıra, Eylem Planı ile hedeflenen yeşil dönüşümün geliştirilmesi bakımından kritik önemdedir.

Bu bağlamda, ülkemizin yenilenebilir enerji ve düşük karbonlu enerji kaynaklarının kullanımının artırılmaya devam edilmesi ve enerji verimliliğinin geliştirilmesi önem teşkil etmektedir. Bu doğrultuda, bu başlık altında, **ülkemizin yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği çalışmaları, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında getirilen değişiklikler çerçevesinde gözden geçirilerek gelişim alanlarının değerlendirilmesi; ayrıca enerji verimliliği konusunda sanayimize yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları yapılması** hedeflenmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması noktasında önemli bir adım olarak Yeşil Tarife (YETA) uygulaması 1 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. YETA kapsamında elektrik kullanmak isteyen tüketiciler kendi bölgelerinde faaliyet gösteren tedarik şirketlerinden

7 Enerji Bakanlığı Misyonu <https://enerji.gov.tr/misyon-vizyon>

8 Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120225-7.htm>

9 Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı 2017-2023 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/01/20180201M1-1.htm>

yazılı talepleri ile birlikte yenilenebilir kaynaklara dayalı elektrik temin edebilmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik tedarik etmek isteyen tüketicilerin kullandıkları enerjinin bu kaynaklardan üretildiğinin şeffaf ve güvenilir bir şekilde tüketicilere kanıtlanabilmesi ise, "Yenilenebilir Enerji Kaynak Garantisi" Belgesi (YEK-G Belgesi) ile sağlanacaktır. Elektrik Piyasasında Yenilenebilir Enerji Kaynak Garantisi Yönetmeliği 14 Kasım 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, YEK-G uygulamasına 1 Haziran 2021 tarihinde başlanmıştır.

Bu çerçevede, **YEK-G Belgesi ve Yeşil Tarife ile ilgili altyapı ve bilinçlendirme çalışmaları sürdürülecektir. Ayrıca, Milli Enerji ve Maden Politikamıza paralel olarak yıllık 1000'er MW'lık rüzgar enerjisi ve güneş enerjisi kurulu gücü geliştirilecektir.**

Bu alanlarda atılacak adımlar, ülkemizde üretilen ürünlerin karbon ayak izinin azaltılmasını sağlayacak, ayrıca artan sayıda uluslararası firmanın değer zincirlerini karbondan arındırma taahhütleri dikkate alındığında, firmalarımızın değer zincirlerindeki yerinin güçlendirilmesini temin edecektir.

Bunlara ilaveten, **enerji verimli ve düşük karbonlu ısıtma ve soğutma sistemlerine yönelik ulusal çapta strateji ve kılavuz belgeleri hazırlanması** öngörülmektedir.

Temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı hedefi doğrultusunda:

- Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği çalışmalarımıza dair açıklık analizi yapılarak, gelişim alanları değerlendirilecektir.
- Enerji verimliliği konusunda Organize Sanayi Tesislerinde faaliyet gösteren işletmeler başta olmak üzere sanayi tesisleri yetkililerine yönelik bilinçlendirme ve farkındalık eğitimleri verilecektir.
- Yeşil Tarife ve YEK-G Belgesi ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- Milli Enerji ve Maden Politikamıza uygun olarak, 2027 yılı sonuna kadar her yıl 1000 MW RES, GES sağlayacak şekilde çalışmalar yürütülecektir.
- Enerji verimli ve düşük karbonlu ısıtma ve soğutma sistemlerinin yaygınlaştırılması için ulusal strateji belgelerinin, kılavuzların ve yol haritasının hazırlanması çalışmaları yürütülecektir.

2.5 | Sürdürülebilir
Tarım

11. Kalkınma Planında yer verildiği üzere, artan gıda talebi, iklim değişikliği ve şehirleşme, toprak ve su kaynakları ile tarımsal ürünler ve üretici üzerinde baskı oluşturmakta; değişen iklime uygun bitki ve hayvan türlerinin geliştirilmesi ile çevre ve biyolojik çeşitliliğin korunması önem kazanmakta; daha az kaynakla gıda talebinin karşılanabilmesi için nitelikli işgücü ve teknolojiye duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bu süreçte gelişmiş ülkelerin, yeni nesil uygulamalarla ticari üstünlüklerini devam ettirmeleri beklenirken, gelişmekte olan ülkeler teknolojiye dayalı küçük tarım işletmeciliğini desteklemelerinin yanı sıra büyük ölçekli üretimlerle gıda zincirinde rekabetçi olmaya çalışmaktadır.

2020 yılında COVID-19 salgınıyla birlikte, arz güvenliği ve sürekliliği önem kazanırken, sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerinin geliştirilmesine duyulan ihtiyaç toplumun her kesiminde hissedilmiştir. Bununla beraber, yıllar içerisinde etkisini artırması beklenen küresel iklim değişikliği daha bilinçli toplumların oluşmasını da beraberinde getirecek ve bugün de gözlemlemeye başladığımız tüketicilerin sürdürülebilirlik algılarını ve beklentilerini pekiştirecektir.

Bu süreçte, bir yandan, arz talep dengesini gözetilen üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, diğer yandan çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir, ileri teknolojiye dayalı, verimliliği yüksek, etkin bir tarım sektörünün oluşturulması elzem görülmektedir.

AB'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında tarım, gıda ve biyoçeşitlilik alanlarındaki hedeflerini içeren Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejilerinde de, her koşulda işleyen sağlam ve esnek bir gıda sistemi ve vatandaşlar için yeterli miktarda uygun gıda tedarikine erişim sağlayabilme hedefi korunurken, pestisitlere, antimikrobiyalere ve aşırı gübrelemeye bağımlılığı azaltmanın, organik tarım alanlarını artırmanın, hayvan refahını iyileştirmenin ve biyolojik çeşitlilik kaybını tersine çevirmenin acil bir ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

Ülkemizin coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer alması ve en büyük ticaret ortağımızın iklim-nötr ilk kıta olma hedefi kapsamında atacağı adımlar göz önüne alındığında, hem ülkemizin iklim değişikliğiyle ve iklim değişikliğinin etkileriyle mücadele çabalarına katkı sunması, hem de AB'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki alacağı önlemlerin ülkemizin AB ile tarım ticaretinin sürdürülebilirliğini sekteye uğratmaması açısından ülkemizin sürdürülebilir tarıma yönelik eylemler gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çerçevede Eylem Planının "Sürdürülebilir Tarım" başlığı altında belirlenen eylemler kapsamında, **AB'nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına yönelik olarak ortaya koyduğu hedefler ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit, anti-mikrobiyaller ve kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.** Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, **biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması** önem kazanmaktadır.

Dünyada gelişmekte olan organik tarım ürünlerine yönelik talep, sürdürülebilir ve çevre dostu organik tarım üretiminin geliştirilmesi için fırsatlar yaratmaktadır. Bu doğrultuda, **ülkemizde organik tarım üretiminin geliştirilmesi, AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması** ve Türkiye ile AB arasında organik tarım ticaretini desteklemek amacıyla **AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma sağlanabilmesi için AB nezdinde girişimler yürütülmesi** hedeflenmektedir.

Ayrıca, tarımsal üretimde toprak ve kaynakların verimli kullanımı bakımından önem arz eden **arazi toplulaştırma tescil faaliyetleri yürütülmesi** öngörülmektedir.

Sürdürülebilir tarım uygulamalarının geliştirilmesi amacıyla, **Aydın, Denizli, İzmir ve Ağrı illerinde başlanılan mevcut jeotermal kaynakların Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde kullanılması sağlanacak**, ilaveten **yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri desteklenecektir.**

Dünyada, doğal kaynaklar ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskılar ve iklim değişikliğinin etkileri artarken, gıda sistemlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel yönden daha sürdürülebilir ve üretken olması gerekliliği öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, bir yandan çevre dostu üretimin artması, yeni uygulama teknikleriyle etkin ve verimli üretimin geliştirilmesi önem kazanırken, diğer yandan gıda kayıpları ve israfının azaltılması gerekmektedir.

Bu kapsamda, Eylem Planının bu başlığı altında **gıda atık ile artıklarının geri dönüşümünün sağlanmasına yönelik farkındalık yaratma ve tüketicinin bilinçlendirilmesi çalışmaları** yapılması ve **tarımsal üretimde atık ve artıkların tekrar değerlendirilmesi konusunda AR-GE çalışmaları yürütülmesi** hedeflenmektedir.

Bunlara ilaveten, **Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri hakkında bilgilendirme faaliyetleri düzenlenerek**, Türkiye ile AB arasında sürdürülebilir tarımın geliştirilmesine katkı sağlayacak bilgilendirme çalışmaları yürütülecektir.

Sürdürülebilir tarım hedefi doğrultusunda:

- AB'nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına ilişkin hedefleri ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
- AB'nin kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik hedef ve politika değişiklikleri gözetilerek çalışmalar yürütülecektir.
- Organik tarım üretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve paralelinde AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma için Komisyon nezdinde girişimler yürütülmesi amaçlanmaktadır.
- Arazi toplulaştırma tescil faaliyetleri yürütülecektir.
- Aydın, Denizli, İzmir ve Ağrı İllerinde kurulan Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde jeotermal kaynaklardan faydalanılarak bitkisel üretim yapılacaktır.
- Yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri desteklenecektir.
- Tarımsal üretimde atık ve artıkların tekrar değerlendirilmesi konusunda AR-GE çalışmaları yürütülecektir.
- Gıda atık ve artıklarının geri dönüşümünün sağlanmasına yönelik farkındalık yaratma ve tüketicinin bilinçlendirilmesi çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri hakkında bilgilendirme faaliyetleri düzenlenecektir.

2.6 | Sürdürülebilir
Akıllı Ulaşım

Sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik politikaların odağında yer alması gereken bir diğer alan, sürdürülebilir akıllı ulaşım politikalarıdır. Nitekim, tüm dünyada artan hareketlilik ile birlikte ulaştırma sektöründen kaynaklanan emisyonların küresel sera gazı emisyonları içerisindeki payı giderek artmaktadır. Bu durum, dünya genelinde pek çok ülkenin temel gündem maddelerinden biri olan ulaşım modlarının küreselleşme ve teknolojik gelişmelere paralel olarak geliştirilmesine, sürdürülebilirlik ve çevre boyutları da dikkate alınarak yeniden ele alınmasına yol açmıştır.

Küresel gelişmelere paralel olarak, ulaşımda seyahat sürelerinin azaltılması, mevcut yol kapasitelerinin etkin ve verimli kullanılması, hareketliliğin artırılması, enerji verimliliği sağlanarak ülke ekonomisine katkı sağlanması ve çevreye verilen zararın azaltılması gibi amaçlar doğrultusunda geliştirilen Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) Stratejisi, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

AB'nin, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında açıkladığı Sürdürülebilir ve Akıllı Ulaşım Stratejisi incelendiğinde, kombine taşımacılığın geliştirilerek, sürdürülebilir ve yeşil ulaşım modlarının payının artırılması; yük taşımacılığında demiryolu ve iç su yolu taşımacılığının arttırılması; karayolu, havayolu ve deniz yolu taşımacılığında sıfır emisyonlu araçların piyasaya sunulması; elektrikli araç altyapısının geliştirilmesi; tüm ulaşım modlarında sürdürülebilir ve alternatif yakıtların üretiminin/kullanımının artırılması; ulaşımın çevre üzerindeki etkileri dikkate alınarak fiyatlandırılması ile bağlantılı ve akıllı ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi hususlarına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca, çevre dostu, akıllı, rekabetçi, emniyetli, erişilebilir ve uygun fiyatlı bir ulaşım sistemi oluşturularak 2050 yılına kadar ulaştırmadan kaynaklanan emisyonların %90 azaltılması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin AB'ye olan coğrafi yakınlığının sağladığı rekabet avantajının ve AB bölgesel tedarik zincirlerine yakın entegrasyonun korunabilmesi; ayrıca COVID-19 salgınıyla birlikte hayati önemi anlaşılan değer zincirlerinin kesintisiz ve etkin bir şekilde işlemeye devam edebilmesi için ulaştırma sektöründeki politikaların, sürdürülebilir bir ulaştırma altyapısının güçlendirilmesini desteklemesi önem arz etmektedir.

11. Kalkınma Planında, Türkiye'nin coğrafi avantajından en iyi şekilde faydalanarak modlar arası (intermodal) ve çok modlu (multimodal) uygulamaların geliştirilmesi; demiryolu ve deniz yolu taşıma paylarının artırılması ve entegre bir ulaştırma sisteminin tesis edilmesi şeklinde temel amaçlar belirlenmiştir. Bu doğrultuda, ulaştırma alanındaki strateji ve eylem planları, ulaştırma sektörümüzün uluslararası alandaki konumunu güçlendirirken iklim değişikliği ile mücadele ve sektör kaynaklı emisyonların yönetilmesi konusunda küresel seviyede ve AB tarafından atılan adımlar ile de uyumludur.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının 2019-2023 Stratejik Planı¹⁰ kapsamında tüm ulaşım modlarının bütüncül bir yaklaşımla entegrasyonunu sağlayacak ulaşım altyapılarının planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, ulusal ve uluslararası yük taşımacılığında kombine yük taşımacılığı imkânlarının geliştirilmesi ve kent içi ulaşım altyapısının geliştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Diğer yandan, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Ulaştırma Politikası Belgesinde¹¹ kentsel ortamdan fosil yakıtlı araçların aşamalı olarak kaldırılması; petrole bağımlılığın ve sera gazı emisyonlarının azaltılmasına katkı sağlayacağından alternatif yakıtlı araçların teşvik edilmesi ve buna uygun yakıt doldurma/şarj altyapısının geliştirilmesi hususları temel politika alanı olarak belirtilmektedir.

Bu itibarla, Eylem Planında ilave eylemlerin hayata geçirilmesi hedeflenmiş olup, "Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım" başlığı altında, sürdürülebilir ve akıllı taşımacılığın; yeşil denizcilik ve yeşil liman uygulamalarının; demiryolu taşımacılığının geliştirilmesi, ayrıca yakıt tüketiminin ve emisyonların azaltılması ile mikro hareketlilik araçlarının kullanımının yaygınlaştırılması hedeflerine yer verilmiştir.

10 <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Fad20+uab-2019-2023-stratejik-plani-16-10-2019.pdf>

11 <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/stratejik-yonetim/turkiye-ulastirma-politikasi-141220.pdf>

Sürdürülebilir ve akıllı taşımacılığın geliştirilmesi hedefi kapsamında, Kombine Taşımacılık Yönetmeliği ve Lojistik Merkezler Yönetmeliği yürürlüğe konacaktır. Söz konusu yönetmeliklerin hayata geçirilmesi ile tüm taşıma modları içerisinde demiryolu ve denizyolu taşımacılıklarının payının artırılması ve Türkiye'nin dış ticaret strateji ve politikalarına hizmet edecek şekilde lojistik merkezlerin kurulması hedeflenmektedir. Söz konusu hedef, **demiryolu taşımacılığının geliştirilmesi hedefi** ile de desteklenmekte; bu kapsamda AB ile Türkiye arasındaki demiryolu altyapısının iyileştirilmesine ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılarak Çerkezköy-Kapıkule demiryolu hattının tamamlanması hedeflenmektedir.

Yeşil liman uygulamalarının geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar kapsamında, **yeşil liman sertifika programına yönelik ulusal mevzuatın yayımlanması** ile hem çevre dostu, iş sağlığı ve güvenliğine önem veren ve sürdürülebilir, hem de rekabetçi liman tesisleri oluşturulmasına ilişkin çerçevenin yasal bir zemine oturtulması amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, **2024 yılına kadar Akdeniz'in SECA (Kükürt Emisyon Kontrol Alanı) ilan edilmesine yönelik çalışmalar** devam etmektedir. SECA ilan edilmesi durumunda, Akdeniz'de uluslararası sefer yapan gemilerde kullanılan yakıtlardaki kükürt içeriği %0,1 olarak uygulanacaktır. Akdeniz'in SECA ilan edilmesinin denizcilik sektörümüze etkileri, özellikle gemilerin yakıtı uyumu, yakıt tedarik imkânları ve uygulamada yaşanabilecek sorunlara yönelik hazırlık çalışmaları kapsamında, denizcilik sektörünü bilgilendirici ve yönlendirici faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Denizcilik sektöründen kaynaklanan zararlı emisyonların azaltılması ve yeşil denizciliğin desteklenmesine yönelik çalışmalar kapsamında, düşük emisyonlu alternatif yakıtlar ile çalışacak yeni gemilerin inşası veya mevcut gemilerin bu şekilde dönüşümü, liman tesislerinde liman elektriği "cold ironing" ile ilgili altyapı kurulması gibi gemilerimizde ve limanlarımızda çevre dostu, sürdürülebilir ve güvenli taşımacılık için kullanılacak yenilikçi teknolojilere finansal destek mekanizması oluşturulması hedeflenmektedir.

Öte yandan, ulaştırma başlığında öncelik taşıyan diğer bir alan, sera gazı emisyonlarında en fazla paya sahip olan karayolu ulaşımında emisyonların azaltılmasıdır. Bu alanda küresel düzeyde atılacak adımlar, tüm dünyada hibrit ve elektrikli araçların yaygınlaşmasına ivme kazandıracaktır. Elektrikli araç teknolojilerinin özellikle son yıllarda yaygınlık kazanması ve dünyada birçok ülkenin bu yeni teknolojiye yönelmesi ile birlikte elektrikli araçların pazar payı her geçen gün artmaktadır. Elektrikli araçlara olan ilgi ile birlikte araçlar ile uyumlu batarya sistemleri, motor sistemleri, özellikle de şarj istasyonu sistemlerinin geliştirildiği, böylelikle yeni pazar alanlarının ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu geçişin sağlanabilmesi için gerekli altyapının tesis edilmesi büyük önem kazanmakta olup, **bu amaçla elektrikli araç ve şarj altyapısının geliştirilmesine yönelik strateji geliştirme ve planlama faaliyetlerinin yürütülmesi** hedeflenmektedir.

Son olarak, Eylem Planında bu başlık altında egzoz emisyonlarının azaltılması ve alternatif yakıtlı, düşük emisyonlu bireysel ulaşım imkânlarının teşvik edilmesi amacıyla bisiklet ve paylaşımlı elektrikli skuter sistemleri gibi **mikro hareketlilik araçlarının kullanımının yaygınlaştırılmasına** yönelik eylemlere yer verilmiştir.

Sürdürülebilir akıllı ulaşım hedefi doğrultusunda:

- Ulaşım tür ve yöntemlerinin dengeli gelişmesini destekleyecek şekilde “Kombine Taşımacılık” Yönetmeliği ve “Lojistik Merkezler” Yönetmeliği yürürlüğe konacaktır.
- AB ile Türkiye arasındaki demiryolu altyapısının iyileştirilmesine ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.
- Yeşil Liman Sertifika Programına ilişkin ulusal mevzuatın hazırlanması ve bu programdan azami fayda sağlanması ve farkındalık oluşturulması amacıyla bilgilendirme ve tanıtım toplantıları gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.
- Akdeniz’in SECA (Kükürt Emisyon Kontrol Alanı) ilan edilmesine yönelik çalışmalar kapsamında, ülkemizce uyuma yönelik hazırlık çalışmaları yürütülecektir.
- Denizcilik sektöründen kaynaklanan zararlı emisyonların azaltılması ve yeşil denizciliğin desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır.
- Elektrikli araç ve şarj altyapısının geliştirilmesine yönelik strateji geliştirme ve planlama faaliyetleri yürütülecektir.
- Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planında yer alan “4.5. Toplu Taşıma Filolarında ve Hizmet Araçlarında Elektrikli Araçların Kullanılması ve Toplu Taşımanın Teşvik Edilmesi” eyleminin etkin bir şekilde uygulanması takip edilecektir.
- Egzoz emisyonlarının azaltılması ve alternatif yakıtlı, düşük emisyonlu bireysel ulaşım imkânlarının sağlanması amacıyla, bisiklet ve paylaşımlı elektrikli skuter sistemleri gibi mikro hareketlilik araçlarının kullanımının artırılmasına yönelik gerekli mevzuat çalışmaları tamamlanacak, Bisikletli Ulaşım Master Planları hazırlanacak ve bisiklet/e-skuter yolları, park ve şarj istasyonları yapılacaktır.
- Sürdürülebilir kentsel hareketlilik bağlamında bisiklet yolları başta olmak üzere kentsel ulaşım projelerinde IPA fonları kullanılacaktır.

2.7 | İklim Değişikliği İle Mücadele

Çevre kirliliği, iklim değişikliği, çölleşme, ormansızlaşma, biyolojik çeşitlilik kaybı, kuraklık ve sel gibi çevre problemleri, her geçen gün insan yaşamını ve kalkınma sürecini daha belirgin bir şekilde etkilemektedir. Yüksek sera gazı emisyonlarının da etkisiyle hızlanan iklim değişikliğinin doğal afetlerin artmasına neden olduğu ve insanlık için ciddi bir tehdit oluşturduğu görülmektedir.

Özellikle coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer alan ülkemizde artan sıcak hava dalgaları, ani yağışlar, sel ve kuraklık felaketleri ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin gelişmekte olan ülke konumuna paralel şekilde, emisyon azaltımı ve iklim değişikliğine uyum çabaları sürmektedir.

11. Kalkınma Planında da belirlendiği üzere ülkemizce uluslararası iklim değişikliği müzakereleri ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkeleri ile Niyet Edilmiş Ulusal Katkı çerçevesinde sürdürülecek, ulusal koşullar ölçüsünde sera gazı emisyonuna neden olan sektörlerde iklim değişikliğiyle mücadele edilecek ve iklim değişikliğine uyuma yönelik kapasite artırımı sağlanarak ekonominin ve toplumun iklim risklerine dayanıklılığı artırılabilecektir.

Bu kapsamda 11. Kalkınma Planı hedefleri arasında sera gazı emisyonuna sebep olan binalar ile enerji, sanayi, ulaştırma, atık ve tarım sektörlerinde emisyon kontrolüne yönelik Niyet Edilmiş Ulusal Katkı çerçevesinde çalışmaların yürütülmesi yer almaktadır.

İklim değişikliğinden en fazla etkilenecek olan ülkeler arasında yer alan ülkemiz için iklim değişikliğine uyum hususu son derece önemli olup, 11. Kalkınma Planında konuyla ilgili ulusal ve bölgesel uyum stratejilerini içeren planlama, uygulama ve kapasite geliştirme çalışmalarının yürütülmesi öngörülmektedir. Ayrıca 11. Kalkınma Planında çevre kirliliğinin önlenmesi ve iklim değişikliği ile mücadele çalışmalarına ek olarak biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynakların korunmasına da öncelik verilmektedir.

Bu süreçte, **Türkiye, iklim değişikliği ve iklim değişikliğinden kaynaklanan tüm sınamalarla mücadeleye büyük önem atfeden gelişmekte olan bir ülke olarak, hem ikili hem küresel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabalarına etkin bir şekilde katkıda bulunmaya kararlıdır.**

Bu amaçla, Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesinde tanımlanan, iklim değişikliği politikalarını kalkınma politikalarına entegre etmiş, enerji verimliliğini yaygınlaştırmış, temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını arttırmış; iklim değişikliğiyle mücadeleye özel şartları ve kalkınma öncelikleri çerçevesinde aktif katılım sağlayan, yüksek yaşam kalitesiyle refahı tüm vatandaşlarına düşük karbon yoğunluğu ile sunabilen bir ülke olma ulusal vizyonuyla, Türkiye iklim değişikliği ile mücadele çalışmalarını katılımcı ve kapsayıcı bir şekilde yürütmeye devam edecektir.

Bu kapsamda, **2011-2023 dönemi için hazırlanan İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2010-2023 dönemine yönelik İklim Değişikliği Stratejisi'nin güncellenmesine** yönelik çalışmaların küresel gelişmeler ışığında hızlandırılarak, tüm paydaşlarla koordinasyon halinde ülkemizin yeni İklim Değişikliği Strateji Belgesi ve Eylem Planının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu başlık altında hayata geçirilmesi öngörülen diğer eylemler arasında, **Türkiye'nin İklim Değişikliği Mücadele Raporunun hazırlanması** yer almaktadır.

Ayrıca ülkemiz için iklim değişikliğine uyum ön plana çıkan hususlar arasında olup, Eylem Planı kapsamında **iklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların** yürütülmesi planlanmaktadır.

Bu kapsamda, iklim değişikliğinin hem sebebi hem de sonucu olarak değerlendirilen çölleşme/arazi bozulumuyla mücadele konusunda, 2019-2030 yıllarını kapsayan **"Çölleşmeyle Mücadele Ulusal Eylem Planı ve Strateji Belgesi"** hazırlanmıştır. Türkiye'nin çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele kapsamında uluslararası yükümlülüğünü de yerine getirmesine yardımcı olacak bu strateji ve eylem

planı, farklı kurumlar tarafından gerçekleştirilecek çalışmaların, işbirliği içerisinde ve etkin olarak yürütülmesine hizmet edecektir.

Diğer taraftan, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamında 2030 yılına kadar arazi tahribatının dengelendiği bir dünyaya ulaşılması hedeflenmektedir. Buna paralel olarak ülkemizde Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) hedefleri belirlenmiştir. Bu hedeflerin, gerekli yatırım programlarında yer alarak güçlendirilmesi ve uygulanmasına yönelik olarak bir dizi çalışma gerçekleştirilecektir.

Küresel Sera Gazı Emisyonu'nun %24'ü arazi kullanımı, arazi kullanım değişiklikleri ve Ormancılık (AKAKDO) sektörü sebebi ile ortaya çıkmaktadır. **Bu nedenle, Eylem Planı kapsamında yürütülecek sürdürülebilir arazi yönetimi ve çölleşme/arazi tahribatıyla mücadele çalışmalarında karbon depolama işlevlerini dikkate alan uygulamaların yapılması ve ilgili örnek uygulamalar yoluyla tutulan karbon miktarının tespit edilmesi ve karbon stoklarındaki değişimlerin izlenmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.**

Ayrıca iklim değişikliğine uyum sağlamayı dikkate alan **sürdürülebilir tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve arazi rehabilitasyon uygulamalarında doğa temelli çözümler içeren AR-GE araştırmaları yaygınlaştırılarak yürütülecek ve yöntemlerin (rüzgâr perdeleri, anıza doğrudan ekim, yeşil şeritler vb.) benimsenmesine yönelik çalışmalar** yapılacaktır.

İklim değişikliği ile mücadele hedefi doğrultusunda:

- Türkiye'nin İklim Değişikliği ile Mücadele Raporu hazırlanacaktır.
- 2023-2030 İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2050 İklim Değişikliği Stratejisi hazırlanacaktır.
- Paris Anlaşması'na yönelik ülkemiz pozisyonu, ülkemizin uluslararası finansmana ihtiyacı da dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde değerlendirilecektir.
- İklim değişikliğinin çölleşme ve arazi tahribatıyla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine ve uyum ile azaltım tedbirleri almaya yönelik AR-GE projeleri ve çalışmalar yürütülecektir.
- İklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi ve kıyılar ile göl ve/veya sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirleri ortaya konması sağlanacaktır.
- ATD yaklaşımının ulusal yatırım programları içerisinde yer alması sağlanacak, karar destek mekanizması geliştirilecek ve ATD hedefleri güncellenecektir.
- Arazi tahribatının yüksek olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılacak ve yaygınlaştırma çalışmaları yürütülecektir.
- Karbon stoklarının arttırılmasına katkı sağlanacak ve karbon stoklarının artırılmasına ilişkin araştırma faaliyetleri gerçekleştirilecektir.
- Sürdürülebilir tarım teknikleri ile ilgili eğitimler verilecek, bu konuda AR-GE projelerinin yürütülmesi ve uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- Arazi uygulamalarında doğa temelli yaklaşımı esas alan çalışmalar artırılacaktır.

2.8 | Diplomasi

Dünyada iklim değişikliği ile mücadele politikalarının hız kazanması ve AB ile birlikte dünyanın önde gelen ekonomilerinin bu alandaki çalışmalarına ivme kazandırması ile birlikte, sera gazı azaltım hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi adına atılan adımların sadece çevre politikalarında değil; aynı zamanda, sanayi, enerji, ulaştırma, tarım vb. politikalar kapsamında da son derece kapsamlı değişikliklerin hayata geçirilmesini gündeme getirdiği görülmektedir.

Sadece çevre politikaları ile sınırlı kalmayan aksine son derece geniş bir politika alanında yer bulan yeşil dönüşümün, sadece tek bir ülkenin veya tek bir sektörün çabaları ile gerçekleştirilmesi mümkün görünmemektedir. Küresel anlamda iklim değişikliği ile mücadele için toplumlar, hükümetler ve sektörler arası yakın işbirliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Nitekim, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın çevresel hedeflerine, yalnızca Avrupa'nın kendi çabalarıyla ulaşılamayacağı noktasından hareketle, AB'nin bu yöndeki uluslararası çalışmalara liderlik etmeyi ve diğer ülkeleri benzer adımlar atmak üzere teşvik etmeyi amaçladığı görülmektedir. Bu kapsamda, AB'nin ikili ve çok taraflı bütün diplomatik kanalları etkin bir şekilde kullanmayı ve başta komşuları olmak üzere Batı Balkanlar, Çin ve Afrika ülkeleri ile iklim ve çevre konularında ortaklıklar geliştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır.

Bu noktada, AB'nin aday ülkelere özgü bir işbirliği mekanizmasını hayata geçirmesi, hem aday ülkelerdeki yeşil dönüşümün desteklenmesi, hem de AB'nin stratejik hedeflerinin yerine getirilmesi bakımından öncelikle ele alınması gereken bir konudur. Ülkemizin adaylık statüsünün yanı sıra, Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında AB Tek Pazarı ile sağlanan bütünleşme ve AB değer zincirlerine entegrasyonu dolayısıyla, ülkemiz ile AB ve üye ülkeler arasında daha yakın işbirliği sağlanması önem teşkil etmektedir.

Söz konusu amaca binaen Eylem Planında, "Diplomasi" başlığı altında, ilgili tüm Bakanlıkların faaliyet alanları itibarıyla, **AB ve üye ülkeler ile işbirliği imkânlarının geliştirilmesine** yönelik eylemlere yer verilmiştir. Söz konusu eylemlerle, AB ve üye ülkeler ile gerçekleştirilecek temaslar ile başta ARGE ve teknoloji alanları olmak üzere AB sektörleri ile yakın işbirliğinin teşvik edilmesi, Eylem Planında yer alan başlıklardaki hedeflere ulaşılmasına katkı sağlayacak işbirliklerinin geliştirilmesi, AB değer zincirlerine entegrasyonunun yeşil dönüşüm ekseninde daha da derinleştirilmesi ve güçlendirilmesini sağlayacaktır. Bu amaçla, AB Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ve Sürdürülebilir Ürün İnsiyatifi gibi Gümrük Birliği ile doğrudan ilgili alanlarda AB ile işbirliği olanaklarının araştırılması ve buna yönelik girişimler yürütülmesi önem arz etmektedir.

AB ile bu alanda daha yakın bir işbirliği tesis edilmesi gereği, AB tarafından Gümrük Birliği ile doğrudan ilgili alanlarda hayata geçirilmesi öngörülen mevzuat ve politika değişiklikleri bakımından da önem teşkil etmekte olup, bu bağlamda Gümrük Birliği Kararı'nın danışma ve karar alma prosedürlerinin etkin bir şekilde işletilmesi, Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişinin korunması bakımından elzem niteliktedir. Bu itibarla, Eylem Planının bu başlığı altında yer verilen bir diğer eylem de, **ülkemizin uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarının ve çıkarlarının korunmasına yönelik girişimler yürütülmesidir.**

Bu çerçevede, AB tarafından yürütülen Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasına ilişkin geri bildirim süreci ve kamu istişare süreci kapsamında, Avrupa Komisyonuna iletilen resmi ülke görüşümüzün yer aldığı dokümanlara Ticaret Bakanlığı web sayfasından (<https://www.ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/avrupa-birligi/sinirda-karbon-duzenleme-mekanizmasi>) erişim sağlanabilmektedir.

Ülke görüşlerimizde, AB'nin söz konusu mekanizmanın tesisinde, başta ülkemizle arasındaki 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı, Türkiye-AKÇT STA'sı ve tarım ürünlerine ilişkin 1/98 sayılı OKK kapsamındaki ikili yükümlülükleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamındaki uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, söz konusu düzenlemenin tasarımına, kapsamına, metodolojisine ve finansmana ilişkin değerlendirmelere de yer verilmiştir. Önümüzdeki dönemde,

konuyla ilgili, AB ile kapsamlı istişareler yürütülmesi, hem Gümrük Birliği'nin gereğinin yerine getirilmesi hem de konunun ülkemizin üyelik perspektifi ve AB'ye sağlanan yakın ticari ve ekonomik entegrasyon açısından derinlemesine irdelenmesi bakımından öncelikli görülmektedir.

Diplomasi hedefi doğrultusunda:

- AB ve AB üye ülkeleri ile işbirliği imkânlarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.
- AB sınırda karbon düzenlemeleri ve diğer mevzuat uyumu çalışmalarında Gümrük Birliği, DTÖ ve diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarımızın korunmasına yönelik girişimler sürdürülecektir.

2.9 | Bilgilendirme ve
Bilinçlendirme Faaliyetleri

Başta Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen kapsamlı değişiklikler olmak üzere, uluslararası ekonomi ve ticarete ortaya konan yeşil dönüşüm hedefleri, tüm dünyayı ilgilendiren, KOBİ'lerden dünya çapında faaliyet gösteren şirketlere, vatandaşlardan devlet görevlilerine herkesin sahip çıkması, benimsemesi ve hayata geçirilmesinde üzerine düşeni yapmasını gerektiren hedeflere işaret etmektedir.

Söz konusu değişikliklerin yakından takip edilerek; ülkemiz kalkınma hedefleriyle de uyumlu bir şekilde sürdürülebilir, kaynak-etkin ve yeşil bir ekonominin gelişimini destekleyecek şekilde ülkemiz ticareti ve sanayinin bu sürece uyumunun sağlanması ancak tüm paydaşların sürece aktif katılımının sağlanması ile mümkün olabilecektir.

İklim değişikliği ile mücadele, yeşil finansman, AB sınırda karbon düzenlemesi, yeşil ve dögüsel bir ekonomi, temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir akıllı ulaşım ve diplomasi başlıklarında olmak üzere çok geniş bir alanda atılacak adımları ve hayata geçirilecek öncelikli eylemleri içeren Eylem Planının başarıya ulaşması ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, özel sektör ve diğer ilgili paydaşlar arasında etkin bir işbirliği ve karşılıklı bilgilendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve tüm paydaşların sürece aktif katılımının temin edilmesi ile mümkün olacaktır.

Bu itibarla, **Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ilişkili bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi** hedefi ile de başta özel sektörümüz olmak üzere Eylem Planında yer verilen hedef ve eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olan aktörlerin Çalışma Grubu toplantıları, çalıştay ve seminerler ile farkındalık düzeyinin artırılması ve bu şekilde söz konusu aktörlerin yeşil ekonominin geliştirilmesi sürecinde daha aktif ve bilinçli bir rol üstlenmelerinin sağlanması hedeflenmektedir.

Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme gerçekleştirilmesi hedefi doğrultusunda:

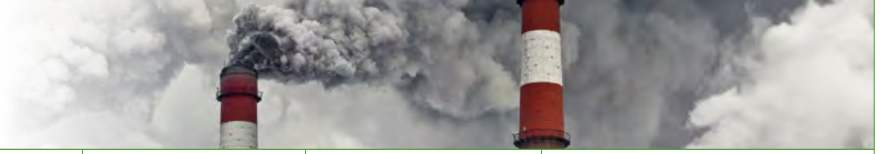
- Avrupa Yeşil Mutabakatı'na ülkemizin uyumunu teşvik etmek üzere tüm ilgili kurumların ve paydaşların katılımıyla bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

3

YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI TAKVİMİ

1 | Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
1.1. AB'nin sınırda karbon düzenlemesinin etkilerinin sınırlanmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi	1.1.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemesine tabi olabilecek öncelikli imalat sanayi sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla ülkemiz yol haritasının veya faaliyetlerinin belirlenmesi	2021 III. Çeyrek-2022 IV. Çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ticaret Bakanlığı İlgili STK'lar	İlgili Kurum ve STK'larla atılması gereken adımları içeren bir yol haritası oluşturulması ve bunları destekleyecek teşvik mekanizmaları kurulması
	1.1.2. Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörlerimize etkilerinin senaryolar bazında modellenerek sektör bazında çalışılması ve yapılması gereken eylemlerin değerlendirilmesi	2021 III. Çeyrek-2022 II. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> Etki analizi yapılması Eylem seti önerisi hazırlanması
	1.1.3. Sanayiden kaynaklı sera gazı emisyonlarının izlenmesine yönelik sistemin ihtiyaçlara göre geliştirilmesi	2022 IV. Çeyrek itibarıyla	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		Halihazırda var olan online sistemin geliştirilmiş hali ve ETS kurulması durumunda ETS ile uyumlaştırılmış halinin hazırlanması
	1.1.4. AB tarafından belirlenecek metodoloji/standartlar çerçevesinde belgelendirme faaliyeti gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi, raporlamaya ilişkin teknik destek sağlanması	2021 IV. Çeyrek itibarıyla	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/TSE	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	AB'nin sınırda karbon düzenlemesi kapsamında belirlenebilecek standartlar uyumlaştırılarak karşılıklı tanımaya zemin hazırlayacak şekilde belgelendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesinin sağlanması
	1.2. Ulusal bir karbon fiyatlandırma mekanizmasına yönelik değerlendirme çalışmalarının sürdürülmesi	1.2.1. Ülkemizin uygun bir karbon fiyatlandırma mekanizmasına geçişine yönelik çalışmalar kapsamında, AB'nin sınırda karbon düzenlemesi dikkate alınarak karbon fiyatlandırma konusundaki ülkemiz pozisyonunun belirlenmesi	2022 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tarım ve Orman Bakanlığı Ticaret Bakanlığı
1.2.2. Ulusal karbon fiyatlandırma mekanizmasının uygulanmasının sektörler üzerinde yaratacağı ilave maliyetlere ve ekonomiye etkilerine yönelik çalışmalar yapılması ve bu bağlamda, AB ETS Devlet Yardımları Rehberi gibi, artan maliyetlere yönelik destek mekanizmalarının değerlendirilmesi	2023 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tarım ve Orman Bakanlığı	Ulusal karbon fiyatlandırma mekanizması çalışmaları kapsamında, olası bir mekanizmadan sağlanacak kaynaklar ile sektörün yeşil dönüşümünün yaratacağı ilave maliyetlerin desteklenmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirilmesi	

2 | Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
2.1. Ülkemizde sanayinin yeşil dönüşümünün ve döngüsel ekonominin geliştirilmesi	2.1.1. Döngüsel ekonomi çerçevesinde öncelikli sektörlerin belirlenerek sektörlerle yönelik detaylı etki ve ihtiyaç analizi çalışmaları yapılması	2022 II. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tarım ve Orman Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	Öncelikli sektörler bazında ihtiyaç ve etki analizi raporu hazırlanması
	2.1.2. Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanması	2022 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> AB'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planına adaptasyonu sağlamak ve ulusal bazda döngüsel ekonomi çalışmalarını gerçekleştirmek amacıyla atılması gereken adımlara yönelik Eylem Planı hazırlanması Geri kazanılmış ikincil ürün ve malzeme kullanımı için teknik kriterlerin belirlenmesi
	2.1.3. Yeşil OSB ve Yeşil Endüstri Bölgesi Sertifikasyon sisteminin uygulamaya alınmasına yönelik olarak teknik ve idari çalışmaların tamamlanması	2022 IV. Çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu TSE	Yönetmelik ve daha alt düzeyde mevzuatın hazırlanması
	2.1.4. Türkiye Çevre Etiketli Sisteminin yaygınlaştırarak, AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında uyum çalışmalarının yürütülmesi, AB ile işbirliği olanaklarının araştırılması	2023 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Ticaret Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> Yeni kriterlerin belirlenmesi Başvuru kılavuzu hazırlanması AB ile sektör bazında görüşmeler gerçekleştirilmesi
	2.1.5. Su tüketiminin fazla olduğu tekstil sektöründe temiz üretim mevzuatı güncellenmesi	2021 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> Tekstil sektöründe temiz üretim mevzuatının güncellenmesi Belirlenen tekniklerin uygulanabilirliğini test etmek amacıyla pilot OSB uygulamaları yapılması
	2.1.6. Su tüketiminin fazla olduğu deri sektörü için temiz üretim mevzuatının oluşturulması	2022 III. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> Deri sektöründe temiz üretim mevzuatı oluşturulması Belirlenen tekniklerin uygulanabilirliğini test etmek amacıyla pilot OSB uygulamaları yapılması
	2.1.7. Tekstil ve deri sektöründe temiz üretim uygulamalarına ilişkin eğitim programları düzenlenmesi	2021 III. Çeyreği itibarıyla	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		Tekstil ve deri sektörleri için temiz üretim uygulamaları konusunda öncelikli olarak seçilen pilot OSB'lerde eğitim verilmesi
	2.1.8. Çevre etiketi ve atık yönetimi konularında başta KOBİ'ler olmak üzere firmaların bilgilendirilmesi	2021 III. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/ KOSGEB, TSE	İlgili sektörlerin bilinç ve farkındalık düzeyinin artırılması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
	2.1.9. Sanayinin yeşil ve dögüsel ekonomiye geçişine ve emisyon azaltımına katkıda bulunacak faaliyetlerde /projelerde mümkün olduğunca uluslararası finansman kaynaklarının ve IPA fonlarının kullanımı	2022 II. Çeyrek-2027 IV. Çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı	IPA fonları ve uluslararası finansman kaynakları kullanılarak sanayinin yeşil ve dögüsel ekonomiye geçişine ve emisyon azaltımına katkı sağlanacaktır.
	2.1.10. Ulusal Yaşam Dögüsü Değerlendirmesi (YDD) Veri Tabanının geliştirilmesi	2023 IV. Çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı / TÜBİTAK	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İlgili STK'lar Üniversiteler Sanayi kuruluşları	<ul style="list-style-type: none"> Ülkemizde üretilen ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin değer zincirinin tüm aşamalarında (yaşam dögüsünde) bütüncül ve somut olarak değerlendirilebilmesi için ülkemiz koşullarını hammadde, prosesler ve emisyonlar bazında yansıtan güncel, doğru ve yerel verileri içerecek Ulusal YDDVeri Tabanının belirlenecek ürün grupları veri setleriyle genişletilmesi Geliştirilen veri setlerini içeren Ulusal YDDVeri Tabanının yönetiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması Ülkemizde YDDçalışmalarının yaygınlaştırılması ve oluşturulan veri tabanının geliştirilebilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi amacıyla Ulusal YDD Platformu kurulması
2.2. Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının güçlendirilmesi	2.2.1. AYM'ye uyum ve yeşil üretimi destekleyecek ön plana çıkan teknolojilerin teknoloji ihtiyaç analizi ile belirlenmesi ve tespit edilen teknolojilerin geliştirilmesi/ yaygınlaştırılması/ transferine yönelik çalışmaların yapılması	2022 I. Çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı / TÜBİTAK	Tüm Bakanlıklar	<ul style="list-style-type: none"> Üniversiteler, kamu araştırma merkez ve enstitüleri, potansiyel üretici ve teknoloji geliştirici şirket temsilcileri, akademisyenler ve kamu kurum temsilcilerinin bulunacağı bir çalışma grubu kurulması ve çalıştay düzenlenerek ihtiyaç analizi ve yol haritasının belirlenmesi Belirlenen yol haritasına göre sektör temsilcilerinin de katılımı ile çağrı planlanması ve 2022 yılında çağrı açılması Yeşil Teknolojiler konusunda destek ve teşvik önerileri hazırlanması Yeşil Teknoloji konusunda desteklenen Ar-Ge projeleri ile yeşil dönüşüm altyapısının oluşmasına katkı sağlanması Ar-Ge ve yenilik destek programlarında belirlenen ihtiyaçlara öncelik verilmesi İlgili tüm kamu kurumlarının Ufuk Avrupa altında oluşturulacak yeşil teknoloji odaklı ortaklıklara dahil olmaları

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
2.3. Sürdürülebilir tüketim ve üretim kapsamında entegre kirlilik önleme ve kontrol çalışmaları	2.3.1. AB Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (EKÖK) mevzuatının uygulanmasına yönelik ulusal eylem planının ve uygulama takviminin hazırlanması	2023 III. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye'nin Emisyon Stratejisinin Belirlenmesine Yönelik Ulusal Eylem Planı hazırlanması EKÖK Mevzuatı Uyum Kapsamında Sektörel Uygulama Takvimi belirlenmesi
	2.3.2. AB'nin Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (EKÖK) mevzuatı ile Mevcut En İyi Teknikler Sonuç Dokümanlarını da içeren genel ve sektörel ulusal mevzuatın hazırlanması	2023 III. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> EKÖK Yönetmelik taslağının hazırlanması Mevcut En İyi Teknikler Sonuç Dokümanları içeren sektörel mevzuat taslağının hazırlanması
	2.3.3. Ulusal Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planının hazırlanması	2024 III. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	Tüm İlgili Kurumlar	<ul style="list-style-type: none"> Döngüsel ekonomi ile sürdürülebilir tüketim ve üretim kavramında yer verilen değer zincirlerinden "gıda, balıkçılık ve tarım", "konut ve inşaat", "tüketici ürünleri imalatı" ile "turizm" özelinde sektörlerin çalışılması Ulusal Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planı Taslağı oluşturulması
2.4. Üretimde ve tüketimde suların sürdürülebilir kullanımı ile atık suların yeniden kullanımının geliştirilmesi	2.4.1. Arıtılmış atık suların kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması	2021 IV. Çeyrek-2024 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Türkiye Belediyeler Birliği Yerel Yönetimler	<ul style="list-style-type: none"> Arıtılmış Atık Suların Yeniden Kullanımı Projesi (2017-2018) ve Kullanılmış Suların Yeniden Kullanım Alternatiflerinin Değerlendirilmesi Projesi (2017-2019)'nin çıktıları doğrultusunda atıksu arıtma tesisleri çıkış suları ve tarımdan dönen sular için önerilen yeniden kullanım alternatiflerinin belediyelerce ve ilgili kurumlarca uygulamaya geçirilmesi "Arıtılmış Kentsel Atık Suyun Yeniden Kullanılması için Farklı Alternatifler -Reuse of Treated Urban Wastewater for Different Alternatives" (2021-2024) IPA III projesi kapsamında 10 pilot atıksu arıtma tesisi için hazırlanacak yeniden kullanım uygulama projelerinin inşaatının ilgili belediyelerince yapılarak hayata geçirilmesi "Su Yeniden Kullanım Ulusal Master Planı"nın hazırlanması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
		2021 III. Çeyrek- 2023 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> • 2021 yılı itibarıyla her yılın ilk çeyreği arıtılmış atık suların yeniden kullanım oranının raporlanması • Arıtılmış atık suların yeniden kullanım oranının 2023 yılında %5' e ulaştırılması • Arıtılmış atık suların yeniden kullanımına yönelik olarak 20.03.2010 tarih ve 27527 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve bu konuda ülkemizde uygulanan tek mevzuat olan Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği çerçevesinde arıtılmış atık suların diğer yeniden kullanım alanlarını da içerecek şekilde revize edilerek mevzuatın gelişen ve değişen şartlara uyumlaştırılmasının sağlanması • Arıtılmış atık suların yeniden kullanımına ilişkin olarak Belediyeler ve OSB'lerde farkındalık oluşturulması çalışmaları yapılması
	2.4.2. Türkiye'nin "Su Ayak İzi" değerlendirmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi bağlamında havza bazında sektörel olarak su ayak izi hesaplanması	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizin üretimde ve tüketimde kullanılan su kaynaklarının havza bazında korunması ve sürdürülebilir kullanılması • Nehir Havza Yönetim Planlarında su miktarına yönelik belirlenen tedbirlerin uygulanmasına yönelik katkı sunulması
				Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/ KOSGEB	Su ayak izi, endüstriyel süreçler de dâhil olmak üzere su kullanım verimliliğinin geliştirilmesi ve bu bağlamda KOBİ'ler de dâhil olmak üzere firmaların bilgilendirilmesi
	2.4.3. Sektörel Su Tahsis Planları ışığında su kullanımlarına yönelik sektörel su ayakizinin hesaplanması	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Su ayakizi ile ilgili rehber doküman hazırlanması
				Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/ KOSGEB	KOBİ'ler de dâhil olmak üzere firmaların bilgilendirilmesi
	2.4.4. Su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılması	2022 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/ TÜBİTAK	<ul style="list-style-type: none"> • Rehber doküman hazırlanması • Hazırlanacak rehber doküman için Ar-Ge çalışmalarıyla Uzaktan Algılama yöntemi ile elde edilen verilerin, sulama, kuraklık ve verim tahmini çerçevesinde değerlendirilmesi için bir "Dijital Sulama Yönetimi Sistemi" kurulması • Havza bazlı yapılan planlamalarda su kısıtının göz önüne alınarak üretim planlarının yapılması ve izlenebilirliğinin sağlanması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
2.5. Sürdürülebilir Ürün İnişiyatifine uyum çalışmaları	2.5.1. AB Sürdürülebilir Ürün İnişiyatifi kapsamında oluşturulacak yeni yasal çerçevenin uyumlaştırılması	2023 IV. Çeyrek	Ticaret Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tarım ve Orman Bakanlığı	Ürünlerin sürdürülebilirliğini ve bu çerçevede, dayanıklılığı, yeniden kullanımı, malzeme ve kaynak verimliliği ile geri dönüşümü ve enerji verimliliğini geliştirmeyi hedefleyen AB yasal çerçevesine uyumu sağlayacak düzenlemelerin ilgili Bakanlıklar tarafından gerçekleştirilmesine yönelik koordinasyonun sağlanması
	2.5.2. Sürdürülebilir Ürün İnişiyatifi, AB yasal çerçevesi ve bu kapsamda sektörel stratejilerin açıklanmasının akabinde sektörel bazda bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi	2022 I. çeyrek itibarıyla	Ticaret Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	AB Sürdürülebilir Ürün İnişiyatifi hakkında paydaşların bilinçlendirilmesi
2.6. AB'nin Kimyasallar Mevzuatına uyum	2.6.1. AB kimyasallar mevzuatındaki değişikliklerin takibi ve AB mevzuatına uyum çalışmalarının tamamlanması	2021 III. Çeyrek-2024 I. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Ticaret Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Kalıcı Organik Kirlenmeler Hakkında Yönetmeliğin güncellenmesi • Bazı Zararlı Kimyasalların İhracatı ve İthalatı Hakkında Yönetmeliğin yayımlanması • Kayıt edilmeyen kimyasalların Türkiye piyasasına arz edilememesi (2024)
2.7. Endokrin Bozucu Kimyasalların azaltılması	2.7.1. İçme suyu kaynaklarında endokrin bozucu kimyasalların izlenmesi	2021 IV. Çeyrek-2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • İçme suyu kaynaklarımızda tespit edilen endokrin bozucu kimyasalların, düzenlemenin esas alındığı mevcut Yönetmelik olan "İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Arıtılması Hakkında Yönetmelik" in EK-1'inde yer alan parametrelere ilave edilmesi
2.8. Bölgesel düzeyde kaynak verimliliği çalışmaları	2.8.1. 26 Düzey 2 Bölgesinde kurulu Kalkınma Ajansları tarafından bölgelerde yeşil ve dögüsel ekonomiye geçişi sağlamak amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütülmesi	2021 IV. çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları		<ul style="list-style-type: none"> • Bölgesel düzeyde kaynak verimliliğini artırmaya yönelik rapor hazırlanması • Bölgelerde kaynak verimliliğini sağlamak amacıyla eğitim, bilinçlendirme, farkındalık ve destekleme çalışmaları yürütülmesi

3 | Yeşil Finansman

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
3.1. Yeşil dönüşüme yönelik finansman ihtiyacı doğrultusunda ulusal finansman sistemi ile ilgili atılabilecek adımların belirlenmesi	3.1.1. Yeşil dönüşümü teşvik amacıyla AB'de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesi ve ihtiyaçların belirlenmesi	2022 I. Çeyrek	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> Mevcut veya gerçekleştirilecek tesislerin katı, sıvı veya gaz gibi atıklarının temizlenmesine veya yok edilmesine yönelik yatırımlara sağlanan finansal desteklerin artırılması Çevre lisansına sahip yatırımların öncelikli yatırım olarak desteklenmesi Belirli oranda enerji tasarrufu sağlayan enerji verimliliğine yönelik yatırımların öncelikli yatırım olarak desteklenmesi Yeşil dönüşüm faaliyetlerinin desteklenmesinin, AB Devlet Yardımları kapsamındaki güncellemeler doğrultusunda değerlendirilmesi
	3.1.2. Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizmasının geliştirilmesinin değerlendirilmesi	2022 II. Çeyrek	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı EPDK TOBB	<ul style="list-style-type: none"> Enerji verimliliği finans mekanizmasının geliştirilmesine yönelik bir rapor hazırlanması 20.08.2020 tarih ve 2850 sayılı Kamuda Enerji Performans Sözleşmelerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı kapsamında bir Tebliğ hazırlanması
3.2. Ülkemizde yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin geliştirilmesi	3.2.1. AB'nin ve uluslararası kuruluşların taksonomi mevzuatı dikkate alınarak yatırımların sürdürülebilirliğini belirlemeyi hedefleyen bir mevzuat hazırlığı yürütülmesi	2023. III Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı BDDK TBB TKBB SPK TCMB Borsa İstanbul TOBB	Taslak mevzuatın hazırlanması
	3.2.2. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uluslararası sermaye piyasalarında gerçekleştirilmesi muhtemel bir yeşil veya sürdürülebilir tahvil ihracı kapsamında Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanı hazırlıklarının tamamlanması	2021 IV. Çeyrek	Hazine ve Maliye Bakanlığı		Sürdürülebilir Tahvil Çerçeve Dokümanının hazırlanması
	3.2.3. Yeşil Tahvil Rehberi ve Yeşil Sukuk Rehberi hazırlanması	2021 IV. Çeyrek	SPK	Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi Borsa İstanbul BDDK	Şirket Yeşil Tahvili ve Şirket Yeşil Kira Sertifikası-Sukuk Rehberlerinin 31.12.2021 itibarıyla yayımlanması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
	3.2.4. Yeşil Sukuk alanında çalışmalar yürütülmesi	2021 IV. Çeyrek	Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi	BDDK	Çalışma raporlarının hazırlanması
	3.2.5. Sürdürülebilir bankacılığın geliştirilebilmesine yönelik bir yol haritasının belirlenmesi	2021 IV. Çeyrek	BDDK	TBB TKBB	Türk bankacılık sektöründe sürdürülebilir finans uygulamalarının geliştirilip yaygınlaştırılmasına yönelik yol haritasını içeren "Türk Bankacılık Sektörü Sürdürülebilir Stratejisi" hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılması
3.3. Mevcut finansman imkânlarının etkin kullanımının sağlanması	3.3.1. Türkiye'nin yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansmana erişiminin geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulması	2021 IV. Çeyrek	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Tarım ve Orman Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> Uluslararası finansmana erişimin geliştirilmesi İlgili paydaşların proje önerilerinin ve önceliklerinin tespit edilerek detaylandırılması, uygulanabilir olanlar için uluslararası finansman imkânlarına başvurulması
	3.3.2. Yeşil dönüşüm konusunda aday ülkelere yönelik AB finansman imkânlarına erişim amacıyla AB ve üye ülkeler nezdinde girişimde bulunulması	2021 III. Çeyrek itibariyle	Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı		Ülkemizin AB finansmanına erişiminin geliştirilmesi
	3.3.3. Çevre ve iklim değişikliği ile bağlantılı olarak uluslararası/AB ve ulusal tüm destek/ finansman imkânlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi	2022 I. Çeyrek	Ticaret Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/TÜBİTAK Tarım ve Orman Bakanlığı Yerel Yönetimler	Mevcut finansman imkânlarına ilişkin bilgilerin tüm paydaşların erişimine sunulacak şekilde tek bir çatı altında derlenmesi suretiyle daha etkin kullanımının sağlanması
	3.3.4. Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri doğrultusunda mevcut finansman olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla bilgilendirme, tanıtım, teşvik faaliyetleri yürütülmesi	2021 III. Çeyrek itibariyle	İlgili Kurumlar	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/TÜBİTAK Tarım ve Orman Bakanlığı Ticaret Bakanlığı Yerel Yönetimler	<ul style="list-style-type: none"> Mevcut finansman imkânları hakkında ilgili paydaşların bilgilendirilmesi, kapasitelerinin artırılması ve başvurularının teşvik edilmesi Finansmandan yararlanmaya yönelik uluslararası işbirliği etkinliklerinin gerçekleştirilmesi Ufuk Avrupa kapsamında Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyuma yönelik teknolojileri hedefleyen çağrılardan maksimum düzeyde faydalanılmasını ilgili tüm kurumların birebir takip etmesi

4 | Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
4.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği politikalarının gözden geçirilmesi	4.1.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği çalışmalarımıza dair açıklık analizi yapılarak, varsa gelişim alanlarının değerlendirilmesi	2022 II. Çeyrek itibarıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Ülkemizin yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği çalışmalarının, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında getirilen değişiklikler çerçevesinde açıklık analizine tabi tutularak ihtiyaç olması halinde geliştirilmesi
	4.1.2. Enerji verimliliği konusunda Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren işletmeler başta olmak üzere sanayi tesisleri yetkililerine yönelik bilinçlendirme ve farkındalık eğitimlerinin verilmesi	2021 III. Çeyrek-2023 IV. Çeyrek	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren işletmeler önceliklendirilerek enerji verimliliği konusunda farkındalığın artırılması
	4.1.3. Enerji verimli ve düşük karbonlu ısıtma ve soğutma sistemlerinin yaygınlaştırılması için ulusal strateji belgelerinin, kılavuzların ve yol haritasının hazırlanması	2024 I. Çeyrek	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı EPDK	<ul style="list-style-type: none"> Enerji verimli ısıtma soğutma yol haritasının hazırlanması Enerji verimli ısıtma ve soğutma strateji belgesinin hazırlanması Enerji verimli ısıtma ve soğutma sistemlerine yönelik kılavuz ve şablonların hazırlanması
	4.1.4. Yeşil Tarife ve YEK-G Belgesi ile ilgili bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi	2021 III. Çeyrek	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	EPDK EPIAŞ	<ul style="list-style-type: none"> Temmuz 2021 tarihine kadar EPIAŞ tarafından YEK-G altyapısının kurulması ETKB, EPDK ve EPIAŞ tarafından tanıtım ve bilinçlendirme çalışmaları yapılması
	4.1.5. Milli Enerji ve Maden Politikamıza uygun olarak 2027 yılı sonuna kadar her yıl 1000 MW RES, GES sağlayacak şekilde çalışmaların yürütülmesi	2027 IV. Çeyrek	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> Yıllık olarak 1000 MW kurulu güçte RES devreye alınması Yıllık olarak 1000 MW kurulu güçte GES devreye alınması

5 | Sürdürülebilir Tarım

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
5.1. Pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılması	5.1.1. AB'nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına yönelik olarak ortaya koyduğu hedefler ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi	2021 III. Çeyrek-2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı		Pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılması ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmesi
	5.1.2. Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması	2021 III. Çeyrek itibarıyla	Tarım ve Orman Bakanlığı		Biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması
5.2. Organik tarımın geliştirilmesi	5.2.1. Organik tarım üretiminin geliştirilmesi	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı		Organik tarım üretim alanlarının ve üretim miktarlarının artırılması
	5.2.2. AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve paralelinde AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma için Komisyon nezdinde girişimler yürütülmesi	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı Ticaret Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> AB yeni organik tarım mevzuatının 1 Ocak 2022 tarihinde yürürlüğe girmesini müteakip ilgili yönetmeliğin uyumunun tamamlanması AB ile ülkemiz arasında organik tarım alanında karşılıklı tanıma sağlanması
5.3. Kimyasal gübre kullanımının azaltılması	5.3.1. AB'nin kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik hedef ve politika değişiklikleri doğrultusunda çalışmaların yürütülmesi	2021 III. Çeyrek-2023 II. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> Ar-Ge çalışmaları sonucunda (2023 yılı) hammaddece dışa bağımlı üretilebilen kimyasal gübrelerin kullanım miktarının azaltılması ve yeni nesil ve yavaş salınımlı gübrelerin kullanım miktarlarının belirlenmesi ile birim bitki besin maddesi kaybı azaltılması Projelerin sonucunda gübreleme programına organik gübreler dahil edilerek kimyasal gübre kullanımının azaltılması ile, çevreye daha az kimyasal salınım ve sürdürülebilir toprak verimliliğinin sağlanması
5.4. Arazi toplulaştırma faaliyetleri	5.4.1. Toplulaştırma tescil faaliyetleri yürütülmesi	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı		2023 yılı sonuna kadar 8.5 milyon hektar alanda toplulaştırma tescil faaliyetlerinin bitirilmesi
5.5. Tarımda yenilenebilir enerji kullanımının artırılması	5.5.1. Aydın, Denizli, İzmir ve Ağrı İllerinde başlanılan mevcut jeotermal kaynakların Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde kullanılması	2021 III. Çeyrek-2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ticaret Bakanlığı Meslek Odaları Valilikler	<ul style="list-style-type: none"> AYDIN Jeotermal Isıtmalı Sera Projesinin tamamlanması DENİZLİ (Sarayköy) Jeotermal Isıtmalı Sera Organize Sanayi Bölgesinde 718 dekarlık 12 adet seranın faaliyete geçirilmesi İZMİR-Dikili Jeotermal Isıtmalı Serada 3.029 dekarlık alanda üretim yapılması AĞRI-Diyadin Jeotermal Isıtmalı Sera Projesinin tamamlanması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
	5.5.2. Yenilenebilir enerji kullanan seraların ve üretim tesislerinin desteklenmesi	2021-2025 IV. Çeyrek itibariyle	Tarım ve Orman Bakanlığı		Tarımda yenilenebilir enerji üretimi ve kullanımının yaygınlaştırılması
5.6. Tarımsal üretimde atık ve artık yönetiminin geliştirilmesi	5.6.1. Tarımsal üretimde atık ve artıkların tekrar değerlendirilmesi konusunda AR-GE çalışmalarının tamamlanması	2024 II. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	TÜBİTAK	Desteklenen AR-GE projeleri ile tarımsal atıkların toprağa uygulanması ve enerji olarak değerlendirilmesi amacıyla atık ve artık yönetiminin geliştirilmesine katkı sağlayacak araştırmaların yapılması
5.7. Gıda kayıp ve israfının azaltılması	5.7.1. Gıda Artık ve Atıklarının Geri Dönüşümünün Sağlanmasına Yönelik farkındalık Yaratma ve Tüketicinin Bilinçlendirilmesi Çalışmalarının Yapılması	2021 IV. Çeyrek itibariyle	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ticaret Bakanlığı Türkiye Belediyeler Birliği Üniversiteler İlgili STK'lar	<ul style="list-style-type: none"> Gıda israfına yönelik bilinçlendirmenin artırılması Satış ve toplu tüketim hizmetleri sağlayan yerlerde işletmecilere yönelik olarak gıda israfıyla mücadele amacıyla kontrol listeleri hazırlanması
5.8. AB Tarladan Sofraya Stratejisi ve Biyoçeşitlilik Stratejilerine ilişkin farkındalık yaratılması	5.8.1. Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri hakkında bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmesi	2021 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı Ticaret Bakanlığı	İlgili STK'lar Üniversiteler	AB Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejilerine ilişkin bilgilendirme faaliyetleri ile atılması gerekli adımlar hakkında farkındalık yaratılması

6 Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
6.1. Sürdürülebilir ve Akıllı Taşımacılığın Geliştirilmesi	6.1.1. Ulaşım tür ve yöntemlerinin dengeli gelişmesini destekleyecek şekilde "Kombine Taşımacılık" Yönetmeliğinin yürürlüğe konması	2021 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ticaret Bakanlığı İlgili STK'lar	Kombine Taşımacılık Mevzuatının yayımlanması
	6.1.2. "Lojistik Merkezler" Yönetmeliğinin yürürlüğe konması	2021 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Ticaret Bakanlığı	Lojistik Merkezler Mevzuatının yayımlanması
6.2. Yeşil Denizcilik ve Yeşil Liman uygulamalarının geliştirilmesi	6.2.1. Yeşil Liman Sertifika Programına ilişkin ulusal mevzuatın hazırlanması ve bu programdan azami fayda sağlanması ve farkındalık oluşturulması amacıyla bilgilendirme ve tanıtım toplantıları gerçekleştirilmesi	2021 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/TSE	Yeşil liman sertifika programına yönelik ulusal mevzuatın yayımlanması
	6.2.2. Akdeniz'in SECA (Kükürt Emisyon Kontrol Alanı) ilan edilmesine yönelik hazırlık çalışmaları	2022 II. Çeyrek-2024 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı		2024 yılında Akdeniz'in SECA ilan edilmesine yönelik hazırlık çalışmaları kapsamında denizcilik sektörünü bilgilendirici ve yönlendirici faaliyetlerin gerçekleştirilmesi
	6.2.3. Denizcilik Sektöründen Kaynaklanan Zararlı Emisyonların Azaltılması ve Yeşil Denizciliğin Desteklenmesi	2027 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İlgili sektör kuruluşları ve paydaşları	Gemilerimizde ve limanlarımızda çevre dostu, sürdürülebilir ve güvenli taşımacılık için kullanılacak yenilikçi teknolojilere finansal destek mekanizması oluşturulması vasıtasıyla denizcilikten kaynaklanan zararlı emisyonların azaltılması
6.3. Demiryolu taşımacılığının geliştirilmesi	6.3.1. AB ile Türkiye arasındaki demiryolu altyapısının iyileştirilmesine ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması	2021 III. Çeyrek-2024 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı		Çerkezköy-Kapıkule demiryolu hattının tamamlanması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
6.4. Yakıt tüketiminin ve emisyonların azaltılması	6.4.1. Elektrikli araç ve şarj altyapısının geliştirilmesine yönelik strateji geliştirme ve planlama faaliyetlerinin yürütülmesi	2021 III. Çeyrek	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı EPDK	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı TSE EPIAŞ İlgili STK'lar	<ul style="list-style-type: none"> Elektrikli araç ve şarj sistemlerine yönelik tanımlamaların yapılması Elektrikli araç ve şarj altyapısına yönelik gelişim projeksiyonu Şarj istasyonlarının kurulumunda, işletmesinde ve şarj donanımlarında ihtiyaç duyulan asgari gereksinimler ve standartların belirlenmesi Destek ve teşvik önerileri oluşturulması Şehir içi ve şehirlerarası yollarda şarj istasyonlarının konumlandırılmasına yönelik ön çalışma ve planlama faaliyetlerinin yürütülmesi, bu alanda önerilerin geliştirilmesi Şarj istasyonlarında yenilenebilir enerji sistemlerinin kullanımı noktasında Yeşil Tarife, YEK-G Belgesi ile elektrikli araç şarj sinerjisinin oluşturulması Elektrikli araç bataryalarının geri dönüşüm çerçeve planlamasının yapılması
	6.4.2. Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı'nda yer alan "4.5. Toplu Taşıma Filolarında ve Hizmet Araçlarında Elektrikli Araçların Kullanılması ve Toplu Taşımanın Teşvik Edilmesi" eyleminin etkin bir şekilde uygulanmasının takip edilmesi	2021 III. Çeyrek- 2023 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Yerel Yönetimler	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye Belediyeler Birliği TSE	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı'nda yer alan ölçüm kriterleri doğrultusunda eylemin uygulanmasının takip edilmesi
6.5. Mikro hareketlilik araçlarının kullanımının yaygınlaştırılması	6.5.1. Egzoz emisyonlarının azaltılması ve alternatif yakıtlı, düşük emisyonlu bireysel ulaşım imkânlarının sağlanması amacıyla, bisiklet ve paylaşımlı elektrikli skuter sistemleri gibi mikro hareketlilik araçlarının kullanımının arttırılmasına yönelik gerekli mevzuat çalışmalarının tamamlanması, Bisikletli Ulaşım Master Planlarının hazırlanması ve bisiklet/e-skuter yollarının, park ve şarj istasyonlarının yapılması	2023 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> E-skuterlere yönelik Yönetmeliğin yayımlanması Bisikletli Ulaşım Ana Planlarının Hazırlanmasına Dair Yönetmelik Bisikletli Ulaşım Master Planının hazırlanması Bisiklet yollarının, bisiklet park istasyonlarının, bisiklet ve elektrikli skuter şarj istasyonlarının ve yaya yollarının planlanması, projelendirilmesi ve yapımının sağlanması
	6.5.2. Sürdürülebilir kentsel hareketlilik bağlamında bisiklet yolları başta olmak üzere kentsel ulaşım projelerinde IPA fonlarının kullanımı	2021 III. Çeyrek- 2023 IV. Çeyrek	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye Belediyeler Birliği Yerel Yönetimler	Sürdürülebilir kentsel ulaşımın projelerle desteklenmesi

7 İklim Değişikliği İle Mücadele

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
7.1. İklim değişikliği ile mücadele edilmesi	7.1.1. İklim Değişikliğiyle Mücadele Raporunun hazırlanması	2021 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu üyeleri	İklim Değişikliğiyle Mücadele Raporu
	7.1.2. 2023-2030 İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2050 İklim Değişikliği Stratejisinin hazırlanması	2022 IV. Çeyrek	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu üyeleri	Türkiye Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planının mevcut koşullar çerçevesinde güncellenmesi
	7.1.3. Paris Anlaşması'na yönelik ülkemiz pozisyonunun, ülkemizin uluslararası finansman ihtiyacı da dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde değerlendirilmesi	2022 I. Çeyrek itibariyle	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu üyeleri	Ülkemizin kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde Paris Anlaşması'na yönelik pozisyonunun, ülkemizin yeşil dönüşüme yönelik uluslararası finansman ihtiyacı da dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde değerlendirilmesi
7.2. İklim değişikliğinin karasal ve denizel alanlar ile spesifik su kaynaklarına olan etkilerinin ekosistem tabanlı yaklaşım ve uygulamalar marifetiyle değerlendirilmesi	7.2.1. İklim değişikliğinin çölleşme ve arazi tahribatıyla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin araştırılması	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	İlgili STK'lar TÜBİTAK Üniversiteler	İklim değişikliğinden etkilenen ekosistemlerin belirlenmesi ve uyum ile azaltım tedbirleri almaya yönelik AR-GE projeleri ve çalışmaların yürütülmesi
	7.2.2. İklim değişikliğinin kıyılar ile göl ve sulak alanlara etkisinin araştırılarak, uyum tedbirlerinin belirlenmesi	2022 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler İlgili STK'lar	<ul style="list-style-type: none"> İklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi Kıyılar ile göl ve sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirlerinin alınması
	7.2.3. Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) yaklaşımının ulusal düzeyde güçlendirilmesi	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İlgili Belediyeler İlgili STK'lar	ATD yaklaşımının ulusal yatırım programları içerisinde yer almasının sağlanması, karar destek mekanizması geliştirilmesi, ATD hedeflerinin güncellenmesi
	7.2.4. ATD yaklaşımının arazi yönetim planlarına ve uygulamalarına entegre edilmesinin sağlanması ve ülke düzeyinde yaygınlaştırılması	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İlgili Belediyeler İlgili STK'lar	Arazi tahribatının yüksek olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılması ve yaygınlaştırma çalışmalarının yürütülmesi
	7.2.5. Sürdürülebilir arazi yönetimi ve çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele çalışmalarında karbon depolama uygulamaların gerçekleştirilmesi ve izlenmesi	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Bölge Kalkınma İdareleri Kalkınma Ajansları TÜBİTAK İlgili STK'lar Üniversiteler	Karbon stoklarının arttırılmasına katkı sağlanması
	7.2.6. İklim değişikliğine uyum sağlamayı dikkate alan sürdürülebilir tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Bölge Kalkınma İdareleri İlgili STK'lar Üniversiteler	Sürdürülebilir tarım teknikleri ile ilgili eğitimler ile birlikte bu konuda AR-GE projelerinin yürütülerek farkındalık artırılması ve uygulamaların yaygınlaştırılması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
	7.2.7. Sürdürülebilir arazi yönetimi ve çölleşme ve arazi tahribatıyla ilgili örnek uygulamalar yoluyla tutulan karbon miktarının tespit edilmesi ve karbon stoklarındaki değişimlerin izlenmesi	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bölge Kalkınma İdareleri TÜİK İlgili STK'lar Üniversiteler	Karbon stoklarının arttırılmasına ilişkin araştırma faaliyetleri gerçekleştirilmesi
	7.2.8. Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele uygulamalarında doğa temelli çözümler içeren yöntemlerin (rüzgâr perdeleri, anıza doğrudan ekim, yeşil şeritler vb.) kullanılmasının sağlanması	2023 IV. Çeyrek	Tarım ve Orman Bakanlığı	İlgili STK'lar Üniversiteler	Doğa Temelli çözümlere yönelik AR-GE çalışmalarının yaygınlaştırılarak sürdürülmesi AR-GE sonuçlarının uygulamaya aktarılarak yöntemlerin kullanımının arttırılması Doğa temelli yaklaşımı esas alan çalışmaların arttırılması

8 | Diploması

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
8.1. İşbirliği olanaklarının araştırılması	8.1.1. AB üye ülkeleri ile işbirliği imkânlarının araştırılması	2021 III. Çeyrek itibariyle	İlgili Tüm Bakanlıklar		AB üye ülkeleri ve sektörleri ile ülkemiz sektörleri arasında işbirliklerinin teşvik edilmesi
	8.1.2. AB ile işbirliği imkânlarının araştırılması	2021 III. Çeyrek itibariyle	Ticaret Bakanlığı		<ul style="list-style-type: none"> AB nezdinde üst düzey ve teknik girişimlerle Avrupa Yeşil Mutabakatı genelinde ve Eylem Planının uygulanmasına ilişkin işbirliği olanaklarının gündeme getirilmesi Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında istişare mekanizmalarının işletilmesi Gümrük Birliği kapsamında Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasına ilişkin işbirliği olanaklarının araştırılması AB'nin Sürdürülebilir Ürün İnisyatifi gibi Gümrük Birliği çerçevesinde ürünlere ilişkin teknik mevzuat hazırlık süreçlerine ilgili Bakanlık ve mümkün olması halinde ilgili STK'ların dahil edilmesinin talep edilmesi ve söz konusu mevzuatın uygulanmasına ilişkin işbirliği olanaklarının araştırılması
		2021 III. Çeyrek itibariyle	İlgili tüm Bakanlıklar		Eylem Planında yer alan tüm eylemler bağlamında AB ile daha yakın bir işbirliğinin geliştirilmesi
8.2. Ülkemizin uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarının ve çıkarlarının korunmasına yönelik girişimler yürütülmesi	8.2.1. AB sınırda Karbon Düzenlemeleri ve diğer mevzuat uyumu çalışmalarında Gümrük Birliği, DTÖ ve diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarımızın korunmasına yönelik girişimlerin sürdürülmesi	2021 III. Çeyrek itibariyle	Ticaret Bakanlığı		Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde AB tarafından hayata geçirilecek tüm politika değişikliklerinin yakından takibi ve ülkemizin AB ile arasındaki ikili anlaşmalardan ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan haklarının korunması

9 | Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

HEDEF	EYLEM	TAKVİM	SORUMLU/ KOORDİNATÖR KURUM	İLGİLİ KURUM VE PAYDAŞLAR	ÇIKTILAR
9.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ilişkili bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi	9.1.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın Türkiye açısından değerlendirmesini yapmak ve ülkemizin uyumunu teşvik etmek üzere tüm ilgili kurumların katılımıyla bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi	2021 IV. Çeyrek itibariyle	Ticaret Bakanlığı	Tüm İlgili Kurumlar ve STK'lar	Ülkemizin Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyumu hedefleyen Çalışma Grubu toplantıları, çalıştay ve seminerler yoluyla farkındalık düzeyi ve bilinçlendirmenin artırılması

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI